NEMZETI NŐNEVELÉS.

XVII. ÉVFOLYAM. 1896. MÁJUS. V. FÜZET.

A NEMZET ÜNNEPÉN.

Ezer éve él e szép hazában a magyar; a nemzet uralkodójával összeforrva ünnepet ül. Hálaadó isteni tiszteletre hívnak a harangok, s az ember millióinak szive a haza szeretetének szent érzésében olvad össze. A gyermekek százezrei kicsiny kezüket összetéve a hazáért imádkoznak országszerte, s a nagyok örömkönnyüiből, a nagyok lelkesedéséből tanulják a hazát szeretni.

Ezer éve küzd e szép hazáért a magyar! S az ezredéves küzdelemben istenébe vetett hite, a jobb jövő reménysége s lángoló hazaszeretete tartotta fenn. Küzdelmeiben megerősödve, az uj ezerév hajnalán ujult reménynyel tekint a jövőbe; hisz ezer éves szenvedései alatt nem csak tűrni tanult meg, megtanult dolgozni is. Munkásságának, törekvéseinek, haladásának eredményeit garmadába hordta össze, hogy tanúskodjék multja mellett s szolgáljon jövője zálogául.

Maga a nemzet hódolattal szeretett királya mutat rá eme bizonyságtételre, midőn a szeretet és béke ünnepén felséges nejével és uralkodóházának tagjaival megjelenve, hazánk ezredéves kiállítását megnyitja. Szívéből örvend, hogy népét a haza szeretetében, a haza javának és dicsőségének előmozdításában egynek találja s Istenétől áldást kér e népre, áldást e hazára.

A király és a nemzet érzelmeinek e felséges harmoniája üdvkiáltásokban és hálaimában tör az ég felé. A költők ajkán dal fakad s millió ajak zengi, millió szív dobogja: Isten áldd meg a királyt; Isten áldd meg a hazát!

A nemzet eme magasztos szent ünnepén fakadt hálaimákból ide igtatunk egyet. Fenséges egyszerűségével, igaz áhitatával, mély hazaszeretetével a legméltóbban tölti be az emléklapot, melyet

nemzetünk örömünnepének szentelhetünk. Vaszary Kolozsnak, a herczegprimásnak hálaimája az, melyet utána mondhat, vele imádkozhat minden magyar.*

*

«Elhangzott a hálaének ajkainkról, király és nemzet együttesen borult le előtted, Mindenható Isten, akinek tekintete ronthat és teremthet száz világot; előtted, Örökkévaló, akinek szemeiben ezer év annyi, mint a tegnap; előtted jóságos Atyánk, aki bár vétkeink miatt büntető kezeddel sujtottál, erényeinkért áldásoddal is boldogítottál.

Felséges Uram!

Felséges Asszonyom!

Nemzetem!

Ezeréves létünk határkövénél állunk, amelynek egyik oldalán arany- és vérbetükkel vannak felirva a mult eseményei, a másik oldal a beláthatatlan jövő számára üresen áll.

Olvastad-e, nemzetem: mennyi öröm és bánat, dicsőség és gyász, jólét és szenvedés, harczi diadal és csatavesztés, összetartás és pártviszály váltakoznak ezeréves multadban?

Olvastad-e, hogy nemzetünk, bár néhány évtized alatt e hazát megszerezte, mégis külföldre tör, sok vért ontva maga is vérzik és két nagy vereség után kétségtelenül a hunok és avarok sorsára jut, hacsak vértől párolgó fegyverét a béke Fejedelme előtt le nem teszi és a kereszténységet fel nem veszi?

Kard foglalta el, *kereszt* tartotta fenn e hazát.

Nemzetünk a kereszténység felvétele által belép ugyan az európai népcsaládba, de nem olvad be; fejedelme a kor intézményei szerint nem lesz alárendeltje, hübérese a római császárnak, hanem a pápától nyert koronával megkoronázva, *mindenkitől független és önálló királyságot alkot.*

E korona hatalmat ad a királynak, és tekintélyét külről emeli, de *bensőleg, lelkiismeretében megköti, mert az alkotmány megtartására kötelezi.*

* Tartotta a budai Mátyás templomban 1896 május 3-án.

Szent koronánk e szerint mint védő kerub lebeg király és nemzet felett, mindegyiknek jelezve kötelességeit, mindakettőnek biztosítva kölcsönös jogait.

Így született ujra a százéves Magyarország a keresztény hit ölében.

Ez esemény nemzetünk sorsának forduló pontja, a trón támasza, szabadságunk biztosítéka, fénykorszakaink forrása, megpróbáltatásunk erőssége, létünk alapköve.

Mivé lettünk volna enélkül? Azok a viharok, amelyek fölöttünk elvonultak, számban nagyobb, erőben hatalmasabb nemzeteket is elpusztítottak volna! Hisz óriás hatalmak hányszor zúditották reánk hadaikat! Később századokon át testünkkel fogtuk fel a Nyugat ellen intézett támadásokat, amelyek alatt templomaink, iskoláink, városaink, falvaink elhamvadtak, testvéreink százezrenkint fogságba hurczoltattak, és ebben a vészteljes időszakban még saját magunkkal is küzdöttünk életre-halálra.

Ha mindezeket csak futólag olvasod is, nemzetem, el kell ismerned, hogy Isten erős keze tartott fenn.

Miért tartott fenn?

Mert azoknak — egyeseknek úgy, mint nemzeteknek — kik őt, mint atyjokat tisztelik, hosszu életet ad.

Megdöbbenve olvasom a szent könyvekben a következő fenyegetést: «Az Ur megveri és kitépi Izraelt e földről, melyet atyáiknak adott és elszórja őket, ha nem tisztelik őt.»

Nemzetünknek volt sok bűne, de volt egy nagy erénye: hogy Istent nem tagadta meg soha, tiszteletét törvénykönyvbe igtatta. Fentartott bennünket Isten azért is, mert sok pártfogónk volt az égben. Nincs nemzet, melynek uralkodó családja annyi szentet számlálna, mint maga az Árpádház.

Leghatalmasabb közbenjárónk volt mégis a mi Nagyasszonyunk, kinek alakját zászlóinkra himeztük, pénzeinkre vertük, tiszteletét, szeretetét versekben zengedeztük.

Midőn bűneink sokasága miatt magához az Urhoz folyamodni féltünk, veszély idején százezrek, milliók ajkán hangzott fel az ének:

Boldogasszony, Anyánk,
Régi jó Patrónánk,
Nagy inségben lévén,
Így szólít meg hazánk:
Magyarországról, édes hazánkról,
Ne felejtkezzél meg szegény magyarokról.

Isten véghetetlen irgalmából jutottunk el tehát az ezredik évhez.

Légy üdvözölve, légy áldva e magasztos ünnepen igénytelen hü fiadtól, drága hazám!

Áldott legyen földednek minden hantja, mely annyi szent hamvat takar, áldott legyen földednek minden göröngye, melyet hőseink vére öntöze és munkásnépünk verejtéke nedvesíte.

Áldott legyen földednek minden családi tüzhelye, melyet vallásunk megszentele.

Légy üdvöz, légy áldott, felséges királyom, nemzetem atyja!

Isten irgalmából Te vezeted be a nemzetet a második ezer évbe, nem a fegyverek zörejével, hanem *bölcseséged fényével, szeretéted melegével.*

Esdve kérem a királyok királyát, nyujtsa ki védő karját felséges személyedre, öntse, áraszsza reád kegyelmeinek bőséges teljét, hogy ennek világosságánál részletesen és tisztán felismerve nemzeted ügyeit, átlátva bajait, bátran és szerencsésen teljesíthessed és oldhassad meg köteleségérzéssel, alkotmányos hüséggel és lankadatlan fáradsággal kezelt királyi feladatodat.

Adjon neked az Ur csendes országot, hű tanácsadókat, jó népet, erős hadsereget, tartós békességet, hosszu életet, hogy népedet, szentségben és igazságban, még soká boldogan vezethessed!

Légy üdvöz! légy áldott, felséges királyném!

Fogadd el e templomban, hol megkoronáztattál, legmélyebb hódolatunkat, legőszintébb szeretetünket irányunkban mindig tanusított jóságodért, szeretetedért.

Áldólag emlékszünk, hogy midőn nemzetünk anyjává lettél, *édes anyai nyelvünkön szólottál hozzánk*, áldólag emlékszünk, hogy azt az arany fonalat is anyai gyöngéd kezed szötte, mely

hőn szeretett királyunkat a nemzettel elválaszthatatlanul összekötötte!

Légy ezután is gyámolítója a szegényeknek, vigasztalója a szenvedőknek, közbenjárója a trón előtt kegyelemért esedeződnek.

Földi királynénk!

Földi anyánk!

Legyen életed utain vezérlőd, oltalmazód az égi királyné, az égi Anya!

Legyen áldás a királyi gyermekeken!

Legyen áldás az egész uralkodó-családon!

Föl a szivekkel!

Föl nemzetem!

Megtartani, fölvirágoztatni, boldogítani az ősök által elfoglalt és nekünk örökségbe hagyott hazát, ez a nagy és nemes feladat vár, nemzetem, reád!

Igaz, a láthatár kissé borult, de máskor sem volt mindig tiszta fölötted az ég.

Sokszor állottál már sirod szélén s mégis, amidőn azt hitték rólad, hogy kiirtottak, te gyarapodtál.

Midőn azt vélték, hogy megaláztak, te diadalmaskodtál.

Midőn azt gondolták, hogy meggyengítettek, te erősödtél.

Most is, ezer év után, nem megfogyva, nem megtörve, hosszu nemzeti életednek nem alkonyán, hanem delén, erőteljesen lépsz át a második évezredbe. Legjobb királyod uralkodása alatt sorsod saját kezedbe van letéve.

Vigyázz!

A letünt nemzetek legtöbbjének nem külellenség, hanem ön fia vágta sebét.

De bármennyire összetartasz, Isten nélkül nem boldogulhatsz, nemzetem!

Azért azt a törvényt, melyben ezeréves létedet megörökíted, melyben az isteni Gondviselést, a vallásos áhitatot, a király iránt való hüséget, a hazaszeretetet megemlíted, ne csak a fórumnak hideg és érzéketlen márványtáblájára, hanem lelkedbe jó mélyen vésd be.

Én nemzetem!

Isten megparancsolta egykoron szolgájának, hogy a népet, midőn az igéret földjére lép, áldja meg.

Én is, Uramnak méltatlan szolgája, ez ünnepélyes órában áldásra emelem kezemet és imádkozom:

Hallgassa meg, nemzetem, a te könyörgésedet, az Ur, és szorongattatásod idején irgalmas arczát ne fordítsa el tőled.

Legyen veled a jövőben, mint volt atyáiddal a multban.

Adjon bőséget az ég harmatából, a föld kövérségéből, hogy inség, nyomor ne látogasson meg téged.

Tegyen nagy és erős nemzetté és magasztalja fel nevedet minden időben.

Ha ellenség törne reád, harczoljon melletted és segítse kivívni győzelmedet!

Adja meg neked az Ur félelmének lelkét, hogy megtarthassad, vagy megszerezhessed az őseid erényeit, nehogy valaha megingassad azon erős alapokat, melyekre atyáid hite építette az országot.

Adja meg neked az Ur bölcsességének lelkét, hogy felismerjed az igazi haladás ösvényét, nehogy erkölcsödben megromolva, erődben megfogyatkozva, elveszítsed e földet, melyet a te Urad, Istened hazául adott teneked.

Uram, hallgasd meg imádságomat!

Szeplőtelen Szüz Anyánk, régi nagy Patronánk, esedezzél érettünk, hogy az Atya, Fiu és Szentlélek áldása legyen velünk mindenkor.

Amen!

Vasary Kolos.

A TANITÓNŐK TOVÁBBKÉPZÉSÉNEK KÉRDÉSÉHEZ.

Tanítónőinkben ismereteik gyarapítására erős hajlandóság mutatkozik országszerte. Nem ritka jelenség, hogy elhagyatott kis falukban levő elemi iskolai tanítónők, kötelességeik teljesítése mellett, lemondva a kicsiny körük által nyujtott társas összejövetelek élvezetéről is, éjjet-napot egygyé tesznek, hogy szorgalmas tanulásuk árán polgári iskolai oklevelet szerezzenek maguknak. S a kiknek már van polgári iskolai tanítónői oklevelük, idegennyelvek, zene vagy egyéb ismeretekben való gyakorlás által szereznek maguknak szellemi élvezeteket gyarapítják szellemi tőkéiket. A fővárosban a «Szabad Lyczeum-előadásainak és más tudományos előadásoknak látogatottsága tesz tanúságot a tanítónők ilyen irányú törekvése mellett. Ujabb időben pedig mind gyakoribb jelenség, hogy polgári oklevéllel már biró tanítónők még egy másik polgári iskolai oklevélre törekszenek. A mennyiségtani szakcsoportból már vizsgálatot tettek jelentkeznek a nyelvtudományi tárgyakból teendő vizsgálatokra, s emezek viszont ama szakcsoport tárgyaiból tesznek vizsgálatot.

Ezek mind kétségtelenül igen érdekes jelenségek és igen örvendetesek. Bizonyságát teszik a tanítónők nemes törekvéseinek, s nagyon eltompítják az élét azon vádnak, melyet azelőtt oly gyakran hallottunk, s mely ijesztő kisértet gyanánt még ma is felfelbukkan: hogy a tanítónők a toillette-kérdéseken kivül semmivel sem törődnek. A tények azt mutatják, hogy ahol művelődésüket előmozdithatják, ott mindig csaknem nagyobb számmal jelennek meg mint a tanítók.

Mindamellett megvallom, hogy engem a továbbképzésnek ezek a módjai nem elégítenek ki teljesen. Ha a tovább-tanuló tanítónők számarányát tekintem csupán, nem lehet különösebb panaszra okom; hisz a mi társadalmi és művelődési viszonyaink mellett valóban önmegtagadás és nagy erőfeszítés kell ahhoz, hogy valaki — főként, ha az a valaki fiatal leány — iskolái befejezése után is tanulgasson még. Bármely pálya munkásait vizsgálgassuk, orvos, ügyvéd, biró, tanár, hivatalnok jó részben tűzre hányja könyveit, ha egyszer biztos állásba jutott. Hogyne ismerném el, hogy minden pályán nagy számmal vannak dicséretes kivételek; de, hogy ezek mégis csak kivételek, s társadalmunk egyik rétege sem tünik ki a tudományok különös szeretete, az önmívelődés különösebb mértéke által, ebben nekem, sajnálkozással bár, de nagyon sokan igazat fognak adni.

Ilyen körülmények között természetesen örülök minden egyes tanítónő munkásságának, melylyel ismereteinek gyarapítását czélozza; örülök azért, mert egygyel több azok száma, kik önmagok mívelése által a nemzeti míveltség szinvonalának emelkedésére hatnak. De kétségtelenül teljesebb mértékben örülhetnénk mindnyájan, kiket kulturális haladásunk terén a jelentéktelennek látszó, de mégis fontos kicsiségek is érdekelnek, ha tanítónőink fentjelzett művelődési törekvései tervszerübbek, reájuk magukra nézve és nemzeti kulturánkra nézve hasznosabbak volnának. Így, a hogy mostan állanak a dolgok nagyon sok hiábavaló erőfeszítést, kárbaveszett fáradságot van módunkban szemlélni. Vagy olyat tanulnak amit nincs módjukban értékesíteni, vagy olyat, melyet saját erejükre hagyva a dolog természete szerint sem sajátíthatnak el jól. Gyakran maguknak sincs egyéb hasznuk a tanulásból, mint az emlékezet gyakorlása, az unalom elüzése.

A terv nélkül való tanulgatáshoz természetesen nem számítom azt, ha valaki oklevélszerzés czéljából tanul. A polgári leányiskoláknál is mutatkozni kezdő tanítóhiány kétségtelenül anyagi előnyökkel kecsegteti az elemi iskolai tanítónőket. Kilátásuk e het a jobban díjazott polgári iskolai állások elnyerésére s falusi

lakóhelyeiket kisebb-nagyobb városokkal cserélhetik fel. Ez a kétségtelenül jogos törekvés azonban hazánk közoktatásügyének ritkán válik igazi hasznára. Nem lesz mindenkiből jó polgári iskolai tanítónő, aki kitünő elemi iskolai tanítónőnek bizonyult. A legnagyobb szorgalom mellett is csak nagyon tökéletlenül készülhetnek el vizsgálataikra, s képzettség tekintetében sehogy sem állják ki a versenyt azokkal, kik rendes polgári iskolai tanítónő-képzőintézeti tanfolyamot végeztek. Szakképzettségük hiányossága meg is nehezíti reájuk nézve a polgári iskoláknál való munkálkodást, melynek — valljuk meg — az iskola, helyesebben a növendékek míveltsége vallja kárát. Csak kiváló tehetségüeknek sikerül *saját erejükön* a szakképzettség olyan teljességére és olyan mértékére szert tenni, a melynek alapján minden aggodalom nélkül láthatjuk őket polgári iskolai tanítói állásokra emelkedni.

Távol áll tőlem mindamellett ama szándék, hogy gátlólag hassak az elemi iskolai tanítónők ilyen irányú törekvésére. Ez ellenkeznék az egyéni szabadság szentsége felől táplált nézeteimmel. De épen a fentemlített aggodalmaimnál fogva indítva érzem magamat arra, hogy elemi iskolai, főleg falusi tanítónőink önképzésének egy oly irányára és módjára mutassak rá, mely nemzeti közmívelődésünkre is hatásosabb sőt — ha nem is számokban kimutathatólag — az illető tanítónőkre nézve is hasznosabb.

Előre kell bocsátanom, hogy a tanítónő helyzetét faluhelyen és kis városokban nem tartom oly siralmasnak, mint az első tekintetre látszik. Ott a hol a tanító mellett tanítónőt is alkalmaznak a falusi iskolában rendesen találunk már csekély számú intelligens családot, kik a tanítónőt szivesen körükbe fogadják, támogatják. A hivatását szerető tanítónőnek azon kellene lennie, hogy ilyen értelemben kedvező lakóhelyen meggyökeresedjék, hogy az neki igazi otthonává, hazájává váljék, hogy ő a helység javát, művelődési érdekeit szivén viselje, azt előmozditsa. Önképzését ezért épen olyan irányban kell vezetnie, hogy ezzel lakóhelye művelődési czéljait szolgálhassa. Az a tanítónő, ki alkalmaztatása helyéről más hazába eped, kit csak épen az a darab kenyér köt

állomáshelyéhez, mely megélhetését biztosítja: nem fog ilyen czélok szolgálatába szegődni. Küzd, hogy tovább mehessen. Tovább, tovább! Ki tudja, hol állapodik majd meg egykor; sikerül-e neki barátokat szereznie, sikerül-e neki összeforrnia lakóhelye kicsi társadalmával; vagy bolygó törekvéseinek jutalmául nem fogja-e öregségét idegenül és egyedül leélni? Mert, az önzők sorsa épen ez.

A ki azonban megérti, mily nemes misszió jutott osztályrészeül, az nem fog csodálkozni, ha a falusi és kisvárosi tanítónők önképzése teréül a neveléstani tudományok mellett a gazdaságiakat ajánlom, kiegészítve ezt gyakorlati ismeretekkel a kézimunka, háztartás és némely iparágak köréből. Mily könnyen volna megoldható az ismétlő iskoláknak a leányok továbbképzésének és gazdasági oktatásának a kérdése, ha lelkes tanítónőink önkénytes vállalkozása egyengetné erre az utat.

A gyakorlati foglalkozásokra való nevelés előmozdíthatja a helység anyagi jólétét is. Gondolható-e, hogy a tanítónők nagyobb anyagi jutalmazása ilyen viszonyok közt elmarad? A jólétre való törekedés jogos; de nemcsak a polgári-iskolai tanítónői oklevél révén kopogtathat be a jólét az elemi iskolai tanítónőhöz!

Az elemi iskolai tanítónők önképzésének előbb említett iránya kielégítheti a magasabb rendű ambicziót is. A leányok elemi iskoláztatásának számos oly kérdése van, melynek helyes megoldása csak a kiváló didaktikai képzettséggel biró elemi iskolai tanítónőktől várható. Elég e részben csak kézimunka oktatásunk elhanyagolt voltára utalnunk. De hány van elemi iskolai tanítónőink között ki e kérdéssel foglalkozni érdemesnek tartotta volna? Hányan tanulmányozzák a kézimunka módszerének külföldön gazdag irodalmát, vagy hányan gyarapítják tapasztalataik közlésével az e részben ugyancsak szegényes hazai irodalmat. A Mária Dorothea Egylet e tárgyban pályázatot hirdetett, ismételten meghosszabbította a határidőket és széles e hazából *egyetlen egy* tanítónő vett rá időt és fáradságot, hogy a pályatételt kidolgozza. A leányok gazdasági oktatásának és ismétlő-iskoláztatásának tanulmányozásával is tudtom szerint csak egyetlen egy elemi iskolai tanítónő (Freund Vilma) foglalkozik — az is a fővárosban.

Nem lehet czélom ezuttal egyenként rámutatni mindazon ismeretágakra, melynek tanulmányozása és gyakorlása által elemi iskolai tanítónőink amellett, hogy szellemi és anyagi előnyöket biztosíthatnak maguknak, közoktatásügyünk emelésére és népünk gazdasági viszonyainak javítására befolyhatnak, kicsiny helységük szellemi központjaivá lehetnek, s a helység női lakosságát hivatásuk tökéletesebb teljesítésére rásegíthetik. Hiszen könnyű belátni, hogy nehány idegennyelvi irásgyakorlat végzése, melylyel pedig oly sokan szeretnek foglalkozni, sem nekik, sem hazai közmívelődésünknek nem válik oly igazán hasznára, mint a fentebb említetteknek, továbbá az egészségtannak, a lélektannak, a tanszerkészítés és beszerzés módjainak, a kertészkedésnek, vagy akár a ruhavarrásnak elméleti és gyakorlati tanulmányozása.

A fentebb vázoltak bővebb fejtegetése helyett rámutatok még arra is, mily meddő munkát végeznek polgári iskolai képesítéssel már biró tanítónőink, midőn ismereteik körének szélesítésére törekszenek a helyett, hogy azt mélyíteni igyekeznének. Egy *ujabb* képesítő vizsgálat letevésén fáradoznak a helyett, hogy a szakismereteikben való megerősödést és pedagógiai miveltségük tökéletesítését czéloznák. Helyi körülmények rákényszerítik ugyan néha egy-egy tanítónőre oly tárgyak tanítását is, mely nem tartozik szaktárgyai közé; de ez rendszerint csak ideiglenes és kivételes állapot. Ez nem ok arra, hogy választott szaktárgyainktól, melyben ismereteink kétségtelenül alaposak és rendszeresek, elpártoljunk, s műkedvelőkké csapjunk fel más szaktárgyak körében. A polgári iskolai tanítónőtől joggal el lehet várni, hogy el tud mélyedni szaktárgyainak tanulmányozásában, s behat a módszer és pedagógika olyan finomságaiba, melyből magának és másoknak haszon és élvezet árad. Tőlük elvárható, hogy nem csak népszerüsítői, hanem mívelői tudnak lenni a tudományoknak, hogy tanulmányozzák lakóhelyükön a népnyelvét, etnografiai viszonyait, egyes vidékek növény és állat világát, s megfigyeléseikkel értékes adalékokat szolgáltatnak a tudósok összegező, rendszerező munkásságához. Nem irigylem általában az amerikai társadalmi és nőnevelési viszonyokat, de nem hallgathatom irigykedés nélkül,

hogy ott a nők mint esztetikusok, mint botanikusok vagy chemikusok, szóval mint a tudomány mívelői kitünnek, szaktekintélyekül szerepelnek.

Nálunk alig tudunk egy-két tanítónőre mutatni, ki szakszerű míveltségének hirében áll. A mívelődésnek nagyon csekély eszközei állanak rendelkezésünkre kétségtelen, de ezeket az eszközöket sem használjuk kellőképen fel. Van rá példa, hogy nemes ambiczióval vezérszerepet vihetünk egyes vidéki városok szellemi életében, és mégis a vezérszerepre gyakran nem a szellemi téren, hanem az előkelőség látszatának erőszakolása révén s összeköttetések szerzése által kivánunk emelkedni.

Különben egymástól elszigetelten állva legnemesebb törekvésünknek sincs igazi látszatja, igazi sikere. Míveltségben előhaladottabb nemzetek tanítónői felismerték e téren is a társulás nagy jelentőségét. Hazánkban mindössze négy vidéki városban sikerült eddig úgy tömörülni a tanítónőknek, (a M. D. E. zászlója alatt) hogy önképzésüknek szakszerű fejlesztése mellett a város intelligens nőit körükbe vonták, s a nőnevelés érdekében kifejtett tevékenységre serkentették. Ennek mindenütt így kellene lenni, ahol csak egy-két tanítónő is van rendes alkalmazásban s szakadatlan munkásságuknak kifejtésére a lehetőség meg van adva.

Egyes, tudományos előadások meghallgatása kétségen kivül élvezetes és sok szellemi haszonnal járó dolog, de nem ér fel a tudományos buvárkodással, az ismereteknek tervszerű rendszeres mélyítésével. Gyarapítja a míveltséget, de azt a tudományos készültséget, melyre a polgáriiskolai tanítónőnek szüksége van, nem adja meg. A szaktudományok mívelésére, esetleg ilyen irányú irodalmi munkásságra nem képesít.

Épenséggel nem szándékom a tanítónői jó tulajdonságok közé sorozni az irogatást. De az irodalmi tevékenység mértékében és qualitásában látom a komoly tanulmányoknak némi bizonyítékát. Tanítónőink közül sokan irogatnak; de elég jellemző, hogy szaktudományi vagy módszertani, lélektani kérdések megvitatásába ritkán bocsátkoznak. Ellenkezőleg gyakran látjuk tehetségesebb tanítónőinket szépirodalommal (a mathematikuso-

kat is) és gyermekirodalommal foglalkozni. Ez is örvendetes; és minél nagyobb siker kiséri e foglalkozásukat — a mennyiben e miatt iskolai kötelességeiket nem hanyagolják el — annál örvendetesebb. De mégis egyrészt a szaktanulmányokban való elmerülés hiányát is bizonyítja. Pedig a szaktudományok mai rohamos fejlődése mellett a ki nem halad folytonosan, ugyancsak hamar elmarad, szégyenére magának és kárára az oktatásügynek. Távol van tőlem a speczialisták egyoldalú munkába való merülését példaképül állítani fel tanítónőink előtt; de czélom őket megóvni a sokfelé kapkodás következményeként beállani szokott felszínességtől és féltudástól.

A szaktudományokkal való behatóbb foglalkozás egyik akadályául sokan felhozzák, hogy polgári iskolai tanítónőinknek tudományos készültsége nem oly mértékű, hogy az önálló búvárkodást, a tovább haladást lehetővé tenné. Lehet, hogy ez is igaz, de a valódi okot nem itt kell keresnünk, hanem a közönyben, mely a tudományos kérdésekkel szemben — nem csak tanítónőinket — egész társadalmunkat áthatja. A polgári képzőintézetekből mostanában kikerült tanítónők sokkal több szakmíveltséget visznek ki magukkal az életbe, és nem értékesítik azt jobban mint a régiek. Ezen a bajon ugyan, ha ez tényleg fennáll, a tanítónőknek az egyetemen való képeztetése lesz hivatva segíteni. A jövő tanítónői nemzedék egy része a tudományos buvárkodásra előkészítve fogja elhagyni az egyetemet. De hát a kik az egyetemre nem kerülhetnek, akik képeztetésüket jelenleg már befejezték, el legyenek zárva a tovább haladás lehetőségétől?

Épen ezek érdekében szólalok fel. Ezeknek van leginkább szükségük a komoly munkásság kifejtésére, hisz nekik esetleg képeztetésük hiányait is pótolniok kell. De épen nekik nem szabad megállaniok, nem szabad értéktelen dolgok tanulmányozására fecsérelni erejöket. Használják fel a kinálkozó alkalmakat, de önerejükre támaszkodva fogjanak hozzá bátran szaktanulmányaik gyarapításához. Biztassák, bátorítsák egymást, cseréljék ki tanulmányaik eredményét, közöljék egymással tapasztalataikat, gyakorolják magukat irásban, a jó előadásban. Ezért társuljanak.

Összejöveteleik legyenek szaktanulmányaiknak és a tudományok népszerűsítésének szentelve. Magukat mívelve így, nagy szolgálatokat tehetnek a nőnevelés ügyének, a nemzeti kulturának, a nemzeti tudományosságnak.

Nem kell, nem szabad visszariadni a nehézségektől. Eddig nem közelíthettük ugyan könnyen meg a tudományos intézeteket, könyvtárakat, s a nevetségessé válástól való félelem ma is sokakat visszatart ezek látogatásától. De hisz a legtöbb nyilvános könyvtár megengedi, hogy a tudományos könyveket hazavitessük, a régibb és újabb irodalmakat tanulmányozhassuk, a természetkönyve pedig nincsen elzárva senkitől sem. S azt sem szabad elfelednünk, hogy nem a *sokat olvasás*, hanem a tárgyban való elmélyedés, az ismételve olvasás által tanulunk legtöbbet. A főváros, a maga tudományos intézeteivel, előadásaival valóban sok alkalmat ad a tovább-képzésre, csak tervszerüen, határozott czéllal kell azokat felhasználni, s úgy megválogatni, hogy szakképzettségünknek mélyítésére szolgáljanak.

Maholnap az egyetemen is lesz ugyan alkalmuk a tanítónőknek tudományos készültségüket tovább fejleszteni. De én a tanítónők míveltségi szinvonalának emelésére nem tartom elégnek azt, hogy évenként egynéhány tanítónő az egyetem 4—5 éves kurzusaira hallgatónak beiratkozik. Szeretném, hogy a tanítónők közül minél többen merítsenek a tudomány ez elsőrangú forrásaiból; ezért azt gondolom, hogy egy-egy évi vagy félévi rendkivüli kurzusokat kellene az egyetemen szervezni, s azok hallgatását a komoly törekvésű, a tanítói pályán már eddig is kitünt nőknek meg kellene engedni. Nagyobb biztositékot látok ugyanis leányiskoláinkra és általában nőnevelésügyünk fejlődésére nézve, a hivatásukért lelkesülő, komolyabb tanítónők tovább képzésében, mint az érettségit tett fiatal tapasztalatlan leányoknak rendes egyetem-látogatásában.

Az ilyen rendkivüli egyetemi kurzust természetesen nem csak a fővárosban lakó tanítónők látogathatnák; lehetővé lehetne azt tenni a vidéki tanítónők jelesbjei számára is, egy-egy évi szabadság nyujtásával.

De, hogy ebből a sok jámbor óhajtásból valami tetté váljék: meg kellene kérni a «Mária Dorothea Egyesületet» járjon közbe ez ügyben a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnál. Ő a ki a magyar nőknek, a magyar nőnevelés ügyének a legszebb milleniumi ajándékot adta: nem fog habozni, ha arról van szó, hogy ezt a drága ajándékot a magyar kultura javára minél inkább értékesíteni akarjuk!

Budapest. *Sebestyénné Stetina Ilona.*

A «NEMZETI NŐNEVELÉS» RÖVID TÖRTÉNETE.*

Az 1867-i kiegyezés nagy fordulópont hazánk történetében. Jelen kulturánk számos tényezőjének gyökérszálai abba az időbe nyúlnak vissza. Ekkortájt ad lendületet előbb elhanyagolt leánynevelésünknek *Eötvös József* báró az 1868-i népiskolai törvénynyel, mely egyrészt a 6—15 éves leányok iskoláztatását kötelezővé teszi, másrészt elrendeli polgári leányiskolák és tanítónőképző intézetek felállítását.

Midőn a leánynevelésünk fejlesztését célzó emez intézkedések életbe kezdtek lépni, akkor indította meg, 1880-ban, ez ügy nehány munkása a Nemzeti Nőnevelés című folyóiratot. Az eszmét *Péterfy Sándor* penditette meg, ki a nevelési és jótékonysági téren nem egy intézménynek és egyesületnek szerencsés kezdeményezője és buzgó támogatója. Péterfy ez időtájt a budapesti VI. kerületi állami tanítónőképző tanára volt, s az ő felhivására az intézet tanári testülete a tervet lelkesedéssel fogadta el s tette magáévá. A tanári kar tagjai a folyóiratnak nemcsak szellemi támogatásukat ajánlották fel, hanem egyenként bizonyos pénzösszeggel is hozzájárultak megalapításához.

A folyóirat czélját neve világosan kifejezi. Az alapitók egyesitni akarták ez által leánynevelésünk munkásait s oda hatni, hogy «*leányiskoláink a nemzeti művelődés nagyjelentőségű tényezőivé emelkedjenek.*»

A Nemzeti Nőnevelés 1880. év elején indult meg, mint évenként 10 hatíves füzetben, összesen két kötetben megjelenő havi

* Az ezredéves kiállítás alkalmából közöljük folyóiratunk történetének eme rövid ismertetését.

folyóirat. Az I. kötet teljes címe ez: *Nemzeti Nőnevelés.* Havi folyóirat. Leányiskolák tanítónői, tanítói, általában nőneveléssel foglalkozók számára. Szerkesztik és kiadják a *Budapesti Sugárúti Állami Tanítónőképzőintézet Tanítói.* I. kötet. 1880. január—junius. Budapest, Franklin-Társulat könyvnyomdája. Nagy 8-adr.

A történeti hűség kedvéért meg kell említenünk, hogy az 1. füzet már 1879. nov 19-én megjelent. E napon ünnepelte ugyanis a budapesti VI. kerületi állami tanítónőképző igazgatója: *Zirzen Janka* hivatalos működésének s egyszersmind a hazai első állami tanítónőképző-intézet megnyitásának 10-dik évfordulóját. Ez alkalommal az 1. füzet egy díszkötésü példányát nyujtotta át az ünnepeltnek a tanári kar, kijelentvén, hogy a folyóiratot azon nap emlékére kivánja megindítani, hogy ezzel is segítse tovább fejleszteni azt a munkát, melyet az ünnepelt tíz évvel azelőtt kezdett és sikeresen folytatott, hogy legyen e folyóirat mindenekelőtt összekötő kapocs az intézet s a belőle kikerülő tanítónők között.

Így kezdte meg működését e folyóirat s 16 éves pályáján a hazai nőnevelés ügyét szolgálta folytonosan, mint e szaknak idő szerint első s azóta is egyedüli organuma. Midőn 1885-ben a magyarországi tanítónők anyagi és szellemi érdekeinek előmozdítására a Mária Dorothea Egyesület megalakult: ettől fogva a Nőnevelés ennek az egyesületnek is a közlönyévé lett.

E folyóirat 1880—1881-ben évenként 60 íven s 6 frt évi dijért, 1882—1885-ben 50 íven évi 5 frt díjért adatott ki. 1886-tól kezdve a szerkesztő- és kiadó-bizottság szükségesnek látta az évi terjedelmet 2 kötet helyett 1-re, 50 ív helyett, 30-ra s az évi díjat 2 frtra szállítani le, úgy gondolván, hogy a kisebb és olcsóbb közlönyt jobban megbírja az illető szakközönség. Az átalakításnak e tekintetben az az eredménye lett, hogy az előfizetők száma, mely eddig a 300-on mindig alul volt, ettől fogva mintegy 500-ra emelkedett. E számot mind e mai napig sem igen haladta meg. Az előfizetések díjából, természetesen, alig lehetett volna csupán a nyomatási és szétküldési költségeket is fedezni, s a folyóirat fennállását csak a nmélt. vallás- és közoktatásügyi magyar kir. minisiteriumtól engedélyezett államsegély (előbb évi 1000 frt, 1887-től

fogva évi 900 frt) tette lehetővé; csak így részesülhettek a szerkesztők és az irók némi mérsékelt honorárіumban.

A folyóirat szerkesztőjeül az első években a tanári kar, 1886-tól kezdve (1889. végéig) *Sebestyén Gyula,* a tanári kar egyik tagja volt megnevezve, bár az első egész évtizedben (1880—1889.) Sebestyén volt a tényleges szerkesztő, s csak a két első évfolyam szerkesztésében osztozkodott vele *Péterfy Sándor.* Sebestyén érdemének elismeréseül kifejezést kell itt adni annak, hogy a Nemzeti Nőnevelést a Sebestyén Gyula tíz évi szerkesztői munkája, fáradságot nem kimélő buzgalma s mély szakértelemmel párosult gondozása tette magasabb irodalmi színvonalon álló s első rendű pedagógiai folyóirattá. — 1889-től kezdve *Sebestyén Gyuláné Stetina Ilona* vette át a szerkesztést s viszi mind e mai napig. Az új szerkesztő alatt zökkenés nélkül s előbbi színvonalát is megtartani törekedve halad tovább a folyóirat a tört úton. Sebestyénné az első nő-szerkesztője Magyarországon pedagógiai folyóiratnak, s az ő buzgó és tapintatos szerkesztősége azon fordulópontot is jelzi a Nőnevelés életében, hogy az ő idejétől kezdve a folyóirat tartalmának jóformán felét nőírók, leginkább tanítónők dolgozatai teszik, kiket ilynemű munkálkodásra buzdítani s megnyerni a szerkesztőnek annyival inkább van alkalma, mert ő az elnöke a Mária Dorothea Egyesület tanítónői szakosztályának.

A folyóirat *belmunkatársai* elejétől fogva a kiadó tanári testület tagjai voltak. Munkálkodásukat a következőkben körvonalozhatjuk: *Péterfy* Sándor nőnevelési irányczikkeket, pedagógiai leveleket, neveléstörténeti adalékokat s tanítási gyakorlatokat írt. *Sebestyén* Gyula leginkább neveléstörténeti czikkeivel, külföldi leányiskolák ismertetésével, leányiskoláink tantervének és szervezetének bírálataival s a hazai történet egyes szakaszainak tárgyalásával gazdagította a tartalmat. *Sebestyénné* a háztartásra, női kézimunkára, a gyermeknevelésre, és női hivatásra vonatkozó czikkeket írt. *Komáromy* Lajos irodalom- és neveléstörténeti, továbbá módszertani és ismeretterjesztő dolgozatokat szolgáltatott s az ifjúsági- és tankönyvirodalmat kisérte figyelemmel könyvismertetéseiben. *Szarvas* Gáborné a nők munkakörére, a tanítónők testületi életére

s a német nyelv tanítására, *Hollós* Károly a rajzoktatásra, *Rybár* István a természetrajzra, *Mendlik* Ferencz a számtanításra vonatkozó közleményeket szolgáltattak.

A *külmunkatársak* között legtöbb dolgozattal járultak a folyóirat tartalmához: *Felméri* Lajos nőnevelési irányczikkeivel; *De Gerando* Antónia a felsőbb leányiskolákról, a franczia és olasz nőnevelő intézetekről írt dolgozataival; *György* Aladár a serdülő leányok olvasmányairól, a nők munkára képesítéséről s a tanítónők egyesületeiről írt becses közleményeket; *Léderer* Ábrahám pedagógiai és módszertani dolgozatokat, dr. *Alexander* Bernát lélektani fejtegetéseket, *Gelléri* Mór a házi iparról, háztartási- s nőipariskolákról szóló czikkeket, *Karacs* Teréz nőnevelésünk multjára való visszaemlékezéseket, *Dezső* Lajos neveléstörténeti s különösen Comeniusra vonatkozó közleményeket szolgáltatott.

Szíves kötelességet teljesítünk, midőn ezeken kivül egész sorát iktatjuk ide azon tanügyi és tudományos téren működő férfiaknak, — köztük nem egy van országos nevű — a kik egyszer-egyszer fölkeresték és támogatták folyóiratunkat dolgozataikkal. Ilyenek:

Bánfi János,
Dr. Bánóczi József,
Berecz Antal,
Dr. Csiky Kálmán,
Dr. Daday Jenő,
Deák Farkas,
Dr. Dirner Gusztáv,
Dr. Dollinger Gyula,
Eötvös K. Lajos,
Dr. Frankl Ödön,
Gúta József,
Dr. Harrach József,
Herman Ottó,
Dr. Herczeg Mihály,
Józsa Menyhért,
Keleti Gusztáv,
Dr. Kenessey Béla,
Dr. Kerékgyártó Elek,
Dr. Kiss Áron,
Krammer József,
Luttenberger Ágoston,
Majláth Béla,
Dr. Márky Sándor,
Névy László,
Dr. Oláh Gusztáv,
Pásty Károly,
Paulovics Károly,
Pulszky Ferencz,
Radó Vilmos,
Révy Ferencz,
Schön József,
Sretvitzer Lajos,

Dr. Simonyi Zsigmond, *Újfalusi (Peres) Sándor,*
Szász Károly, *Dr. Verédy Károly,*
Dr. Szinnyei József, *Zajzon Dénes,*
Szvorényi József, *Zichy Antal,*
Szuppán Vilmos, *Zsilinszky Mihály.*

Utoljára említjük fel azt a nem csekély fontosságú dolgot, hogy a Nemzeti Nőnevelés először adott buzdítást a magyar nőknek arra, hogy tudományos-irodalmi kisérletekkel is megpróbálkozzanak s a szépirodalmin kivül a neveléstudományi irodalomban is tért foglaljanak. Kivált a 2-ik évtized köteteiben sürün találkozunk nő írók neveivel, kiknek egy része a tollforgatást itt kezdte meg s némelyikök később más téren is folytatta. E dolgozótársak közül, kik nagyobbrészt a VI. ker. tanítónőképzőből kerültek volt ki, — hadd álljanak itt a következők nevei: báró *Barkóczy Dömök Antonia, Berta Ilona, Binder Laura, Buzogány Mariska, Freund Vilma, Gallauner Lujza, Geöcze Sarolta, Komáry Erzsébet, Lázárné Kasztner Janka, Nemecskay Irma, Odor Emilia, Pataky Irma, Radnay Bella, Dr. Szabóné Illésy Piroska, Szegfi Ilona,* özv. *Személy Kálmánné, Szubert Zsófia, Thuránszky Irén, Tocsek Helén, Tordai Grail Erzsi, Weisz Rózsi.*

A Nemzeti Nőnevelés eddig megjelent 22 kötete egész kis pedagógiai könyvtárt alkot. A mennyiben a specziális nőnevelési ügyön kívül az általános pedagógiára is folyvást kiterjeszkedett: köteteiben gazdag tárházát találhatják a neveléstani ismereteknek mind a szakemberek, mind a művelt közönség. Főrovatai: I. Neveléstan, nevelésügy. II. Neveléstörténet, életrajzok. III. Női hivatás, foglalkozás. IV. Ismeretterjesztő czikkek. (1886. óta e rovat megszünt.) V. Módszertani értekezések, tanítási gyakorlatok. VI. Nőnevelési szemle. VII. Irodalom.

Vajha e folyóirat, mely 16 évi fennállása óta új utakat tört, későbbi pályafutásában még többet tehetne a nemzeti nőnevelés s ez által hazánk míveltségi színvonalának emelése érdekében!

Komáromy Lajos.

ARANY JÁNOS V. LÁSZLÓJA.

(Olvasmány-tárgyalás a felsőbb leányiskola IV. osztályában.)

Mióta Arany János «V. László» czimű balladáját tárgyaltam a felsőbb leányiskola IV. osztályában, mindig azt sugja valami, hogy idetelepedjem iróasztalomhoz és elszámoljak arról, hogy mit is csináltam tulajdonképpen.

Nagyon szeretem ezt a költeményt, de talán sohasem tünt fel nekem olyan szépnek, érdekesnek, nagyszerűnek, mint mikor kis növendékeimmel együtt merültünk el szépségének kutatásába, mikor magam előtt láttam az érdeklődéstől csillogó, beszédes szemeket, mikor kiült a kipirult arczokra az a «legtisztább gyönyörüség», melyben egy valódi nagy lélek remekalkotása részesíti a fogékony szivet-lelket. Mi igazán «szivemelő tudományt szivtunk» ebből a költeményből, a hogyan azt Kölcsey kivánja.

Nem tagadom, engem csakugyan meglepett az eredmény, a hatás, a fogékonyság, az esztétikai láz, a mely mindnyájunkat hatalmába ejtett. A nagy költő, a nagy mester szelleme munkálkodott a lelkünkben és oktatott és gyönyörködtetett; javított és nemesített, magával ragadott!

A történelmi órán készítettem elő a költeményt, itt ismerkedtünk meg Hunyadi László gyászos történetével, V. László ingatag jellemével, uralkodásának eseményeivel, a mely után Mátyás dicső korszaka következett.

A költemény tárgyalásánál az *esztétikai szempont* volt előttem irányadó, a szépet kerestük benne, az okok után kutattunk, a miért nekünk a költemény tetszik és ezen az alapon határoztuk meg az elméletét, t. i. 1. hogy az *elbeszélő költői* művek közé tartozik és 2. hogy *ballada*. Czélom volt az is, hogy a költeményen a *balladát* megismertessem és az elbeszélő költészet többi fajától elkülönít-

sem; de azt akartam, hogy a gyermekek a ballada elméletére, meghatározására és kellékeinek, egyéni sajátságainak, nemi és faji jellegének ismeretére maguk erejéből, esztétikai kutatás, analizálás útján jussanak el, hogy közben a nagy költő lelkivilágába behatoljanak, hogy az ő lelki szemével lássák a dolgokat, vele gondolkozzanak, érezzenek, s az örök szépnek, igaznak és nemesnek erkölcsi diadalában vele örüljenek.

Mielőtt az analizáláshoz, az okok kutatásához hozzá fogtunk, a költeményt mint egészet fogattam fel a leánykákkal; röviden összefoglaltattam egyikkel a történelmi előzményeket, aztán elolvastam a költeményt minden hosszasabb magyarázat nélkül és összefoglaltuk, *elbeszéltük* tartalmát.

A mikor ezt megcselekedtük, rájöttünk arra, hogy ebben a költeményben egy a külső világból vett eseménynyel ismertet meg bennünket az iró, hogy tehát ez nem lirai, hanem *elbeszélő mű.*

Ezután annak a bebizonyítását tűztem magam elébe, miért *költemény* Arany Jánosnak ez a műve. — És azt már analizálva, kifejtve, folyton kérdezősködve, esztétikai alapon cselekedtem.

Eseménynyel ismerkedünk meg ebben a műben, azt láttuk, de hogy a költőnek nem az *ismeretnyujtás,* az eseménynek megismertetése volt a *főczélja,* azt abból is észreveszszük, hogy a költemény teljes megértéséhez más forráshoz, történelmi forráshoz, volt szükségünk, onnan vettük a részleteket, onnan merített adatokkal egészítettük ki az eseményt. A költő tehát nem tanítani, nem oktatni akart minket, nem az értelmünkre hatott, mint a *próza iró,* nem *prózai* művet alkotott. Nem egyszerüen az ismeretnyujtás a czélja, ezért nem is egyszerüen, mindennapi módon, kötetlen formában fejezi ki gondolatait, hanem szép stilusban *kötött verses alakban.*

Két dolog különbözteti meg hát ezt a művet a prózai művektől, az egyiket a mű *belső lényegében,* a másikat *külső formájában* találhatjuk meg.

Tetszik nekünk ez a mű, mert a mig olvassuk, tárgyaljuk, folyton élénken magunk előtt látjuk a képeket, melyeket az iró rajzol: A sűrű setét éjszakát, a felhő megszakadását, melynek «nyi-

lása tűzpatak», halljuk a déli szél dühöngését — mig végre elül a szélvihar, kimerül a felhő, kibékül a haragvó természet és «Lágyan zsongó habok ezer kis csillagot rengetnek a Dunán». Látjuk a boldogtalan király szörnyű tusáját, lelki győtrelmét, harczát; halljuk a szolgájával folytatott párbeszédet, szinte önkénytelenül résztveszünk benne. Elkisérjük menekülésében és megborzadunk erőszakos halálán. — Látjuk a mint Budafalán alá ereszkednek a rabok, «mint egy egy felhő darab,» a mint Kanizsa és Rozgonyi menekülés közben életüket lopják, a mint felriadnak a levél zörrenéstől és halljuk a zugást-bugást, a mely a polgárháború kitörését jelenti. E képek élénken foglalkoztatják képzeletünket, fantáziánkat, különösen akkor, mikor az ellentét szépségeit is észrevesszük bennük, a háborgó királyt szembeállítjuk a háborgó természettel, a király haragja elől menekülő hazafiakat a hazafiak boszúja elől menekülő királylyal.

A prózai művek soha sem hatnak ilyen mértékben a képzeletre, ez a tulajdonság ezt művet *költőivé, költeménynyé* teszi.

De kutassunk tovább. — Tetszik nekünk, mert a szereplő egyének érdekelnek bennünket, sorsuk meghatja lelkünket, velük gondolkozunk, velük érezünk, mintegy velük cselekszünk. Megborzadunk V. László szörnyű bűnétől, esküszegésétől, elrémülve látjuk, hova juttatta őt jellemének ingatagsága, határozatlansága, lelkének gyöngesége. Kiölik lelkéből a hitet, a bizodalmat minden iránt, a mi szép, igaz, jó és nemes, elrabolják tőle a lélek egyensúlyát és a szerencsétlen király elbukik, bűnbe esik, megöleti a legnemesebb lovagot, az *ártatlan* Lászlót.

Ezért lázadunk fel, ezért itéljük el, ezért vágyódunk a megbüntetésre, a bűnhödése után. Igazságérzetünk meg van sértve, fel van dúlva, Istentől várjuk a megnyugtatását, önkénytelenül hozzá fordulunk. Ő nem hagyhatja büntetlenül e borzasztó tettet. És a költő megismerteti velünk az Isten munkáját, az Isten igazságszolgáltatását! Nem a háborgó nemzet haragjának kitörése a büntetése V. Lászlónak és nem korai halála, hanem az a rettenetes küzdelem, melyet saját magával folytat, a rémlátások, a lázas álmok, a győtrő félelem, a lelki gyöngeség kínja, az erkölcsi halál

és megsemmisülés. Mi meghatva, megrendülve ismerjük el a Teremtő nagyságát és lelkünk megtelik bizalommal Iránta, de egyszersmind szánalommal is a borzasztóan szenvedő király iránt s a halált úgy fogadjuk számára, mint Isten jóságának ujabb biztató jelét, mint enyhülést, a mely pokoli kínjának véget vet, mert a pokol égető kínja az, a mit ő átél, a bűntudat lángja emészti el, az öli meg a lelkét.

A legnemesebb érzelmek ébrednek fel hát lelkünkben e mű tárgyalása közben: az erkölcsi jóság, nagyság csodálata és szeretete szemben a bűn megvetésével, megutálásával; az Isten erejének, hatalmának, igazságosságának, bölcseségének elismerése; a szánalom és részvét érzelme — és a hazaszeretet szent érzelme is, mert hiszen egész idő alatt a mi édes hazánk szomorú történetét tárgyaljuk és «vissza jő a rab» és vége a nyomorúságnak! Az Isten a nemzet felé fordul és kezdetét veszi az a dicső korszak, a Mátyás korszaka, mely nemzeti büszkeséggel tölti el mindnyájunk lelkét!

Nemes érzelmeinkre ilyen mértékben nem hatnak a prózai művek, ez a tulajdonság e művet *költőivé, költeménynyé teszi.*

Arany, a költő, a maga nagy fantáziájával és hatalmas érzéseivel: erős erkölcsi vallásos érzésével, igazságszeretetével, résztvevő nemes szivével át meg átalakította ezt az eseményt, szebbé tette, mint a hogyan a valóságban megtörtént. Oly borzasztó nagynak tüntette fel pld. a király szenvedését, hogy lelkünkben megenyhül a harag és részvétet érzünk iránta, megvetjük a bűnt, de megsajnáljuk a gyötrődő bűnöst. Arany költői szivével lelkével megeszményítette, idealizálta, költőileg fogta fel az eseményt, *költeményt* irt róla.

Azt mondtuk fentebb, a műnek költői voltát először *belső lényegében,* másodszor *külső formájában* találhatjuk meg. — Az elsőre megfeleltünk; nézzük a másodikat.

Tetszik nekünk ez a mű, mert a mód, a hogyan a költő hozzánk szól, eltér a köznapitól, a felhevült képzelet és a nemes érzések hatása alatt más, szebb formában jut kifejezésre a gondolat.

Önkénytelenül szinez, *szemléltet,* összehasonlít az iró, mert azt akarja, hogy lássuk a képeket. Önkénytelenül kérdez,

felel és felkiált; szóval felhevülve, *élénken* beszél, *szép stilusban* szól hozzánk, nem az egyszerűben, a mindennapiban. Szépen beszél, mert tele van a szive-lelke szép érzéssel s mert úgy látja a dolgokat, a mint mi közönséges halandók csak az ő segítségével láthatjuk.

Lelkének ez a csodálatos összhangja aztán hullámzásba hozza a hangokat, a szavakat, zeneiséget, ritmust lehel a formába, a szavak a művészi ihlet ereje, hatása alatt rendezkednek igazodnak és létrejő a kötött beszéd, a vers és a *költőiség* kifejezésre jut a kifejezési módban, a *stilusban* és a külső formában, a *versalakban.*

Ezen alapon nevezzük Arany «V. László» czimű művét *költeménynek,* még pedig mint láttuk, *elbeszélő költeménynek.*

Kimondhatjuk tehát, hogy az «*V. László czimű mű az elbeszélő költészet egyik faja.*

Eddig a tanítás első része, a melyet a következő kérdésekben foglalhatók össze.

1. Beszéljék el az Arany V. László czimű művének történelmi előzményeit és tartalmát.
2. Miért soroljuk Arany művét az *elbeszélő* művek közé?
3. Miért nevezzük költői műnek?
   a) Miért hat a fantáziánkra?
   b) Milyen nemes érzelmeket ébreszt bennünk?
   c) Mi módon eszményíti Arany az eseményt?
   d) Miért van szép stilusban irva?
   e) Miért kötött beszédben?
4. Miért tartozik tehát az elbeszélő költészet fajai közé?

A tanítás *második része* azzal a kérdéssel foglalkozik: *miért ballada az «V. László» czimű költemény,* vagyis azokat a tulajdonságokat szemlélteti, melyek e költeményt az elbeszélő költészet többi fajától, különösen a költői elbeszéléstől elkülönítik s melynek alapján a ballada meghatározása, elméletének, kellékeinek összeállítása következik.

Természetesen ez is az esztétikai kutatás útján-módján történik, tovább keressük a szépet a költemény *tárgyában.*

Tetszik nekünk ennek a műnek a tárgya, mert a történelemből van véve, mert valóban megtörtént eseményt tárgyal, mert a valóság színét viseli magán. A tárgynak ez a tulajdonsága azonban ezt a költeményt az elbeszélő költészetnek csupán azon fajaitól különíti el, melyekben a csodálatos elem szerepet játszik, tehát a mondától, regétől, legendától stb., de nem a költői elbeszéléstől, a melyről már tanultuk volt, hogy való vagy költött, de mindig *valószínű* eseményeket beszél el benne a költő.

Tetszik nekünk ennek a tárgynak, eseménynek az *elbeszélési módja*, mert részletei nincsenek hosszasan, szélesen elmondva, hanem csak főbb vonásokban, szaggatottan, vázlatosan, a mi a dolgot magát érdekesebbé teszi, gondolkozásra ösztönöz, képzeletünket munkára hívja fel. Ezt a *szaggalottságot*, ezt a változatosságot nem találjuk meg a költői elbeszélés tárgyában sem, ez a tulajdonság az «V. László» című költeménynek — az elbeszélő költészet többi fajával szemben — *egyéni vonása;* ez őt *önálló műfajjá*, *balladává* teszi.

Tetszik nekünk az elbeszélési mód, mert az esemény — a mely pedig több száz évvel ezelőtt történt — előttünk folyik le a jelenben, mert a mult idő mintegy jelenné válik, mert a költő megjeleniti a multat, előttünk beszélteti, szenvedteti a királyt, stb. s tulajdonképen a király lelki harczán alapuló párbeszédből tudjuk meg az eseményt, mint a szinházban a drámákban. *Az eseménynek jelenné való tétele*, *dramatizálása*, a *párbeszédszerűség*, *drámaiság* szintén *egyéni vonásai* az «V. László» című költeménynek ezek teszik *balladává*.

Érdekesnek találjuk, hogy az eseményt egyének ismertetik meg velünk és rokon- vagy ellenszenvet ébresztenek bennünk, lekötik figyelmünket, érzésük és gondolkodásuk hatással van reánk. A mondában, regében az esemény a fő, az egyének alig érdekelnek bennünket; a költői elbeszélésben már közelebb jutottunk hozzájuk, de lelki világukba nem hatolhattunk olyan mélyen be, mint pld. ebben a költeményben. Itt a költő erre fordítja a legnagyobb gondot: a lélek állapotát tárja fel előttünk az egyén legrejtettebb érzéseivel és gondolataival, vágyaival, törekvéseivel ismertet meg,

ebben a szereplő egyén jellemzése fődologgá válik. És ezzel a költő is közelebb jut hozzánk, mint a regében, mondában, sőt mint a költői elbeszlésben is, önkénytelenül többet árul el a maga érzés- és gondolatvilágából, cselekvőbbé válik. Elbeszélési módja bár még mindig tárgyilagos, bizonyos lirai szinezést nyer. — Nem csupán egy «nagy elbeszélő száj» többé — mint Arany oly találóan mondja Homerről, hanem cselekvő, érző lény, a ki nagy érdeklődéssel viseltetik a szereplők sorsa, sőt, úgy érezzük, a mi sorsunk iránt is.

Különös az, hogy V. László története, a ki olyan megbocsájthatlan nagy bűnt követ el, részvétet kelt bennünk, hogy lehetetlen őt teljesen elitélnünk. Onnan van ez, mert V. Lászlóval, a félénk, ingadozó, a lelki erőt teljes mértékben nélkülöző fiatal királylyal elhitetik, hogy Hunyadi László hazaáruló, hogy a legnagyobbra, a trónra vágyik, a királyságra tör.

V. László *hiszi* ezt, mikor a tettet, a bűnt elköveti, lelkének egy gyenge pillanatában úgy van meggyőződve, hogy neki királysága megszilárdításának érdekében meg kell szabadulnia Hunyadi Lászlótól; mi tudjuk, hogy nagy bünt követ el, mert hiszen ártatlanul öleti meg Lászlót, a ki a hazaszeretet és hűség eszményképe. — Büneért aztán, habár lelki gyöngeségében jóhiszeműleg követi is el, bűnhödni kell neki. Az ilyen sorsú embert, a milyen V. László is volt, tragikus sorsú embernek nevezzük, a szomorú játékok, a tragédiák hősei rendesen ilyenféle természetűek, mikor a tettet elkövetik, nem tudják, hogy bűnt cselekszenek, de később tudatára jutnak ennek és ez legnagyobb bűnhödésük.

V. László királynak sorsa ezt az eseményt *tragikussá* teszi, a mely egyszersmind ennek a költeménynek *egyéni* vonása. Ez nincs ugyan meg minden balladában, de a legtöbbnek lényeges alkotórésze.

Most már a *tárgyban* talált *egyéni* sajátságok alapján így határozhatjuk meg ezt a költeményt:

Az V. László című költeményben a költő-iró egy a történelemből vett tragikus eseményt főbb vonásokban szaggatottan, párbeszédszerűleg, drámailag úgy beszél el, hogy a multban tör-

ténő esemény jelenné válik előttünk és hogy az eseményt tulajdonképpen a szereplő egyének jellemzéséből, lelki állapotának vázolásából tudjuk meg.

Az ilyen természetű, az ilyen egyéni vonásokkal felruházott elbeszélő költeményt *balladának* nevezzük.

Feltünt nekünk, hogy e költemény főszépsége az alkotó-részek változatosságában rejlik. Ha különválasztjuk az *elbeszélő* és a *leiró* részeket — a zivatarról rajzolt képeket — azok úgyszólván két különálló költeményt adnak: egy elbeszélőt és egy leirót. Láttuk, hogy az elbeszélő rész párbeszédszerűségénél fogva drámaivá válik, ime egy másik alkotó-eleme e költeménynek a *drámaiság*; sőt a király lelkét annyi közvetlenséggel tárja fel a költő, hogy ilyen értelemben még *lirai* elemről, alkotó-részről is beszélhetünk benne.

A költeménynek az alkotó-részekben való gazdagsága, szépsége, egyszersmind *egyéni vonása* s mint *balladának kelléke* e költeménynek.

A költemény *szerkezetét*, a részeknek, a gondolatoknak (nem alkotó részeknek értem) egy kerek egészszé való alakulását illetőleg az látjuk, hogy az elbeszélési mód szaggatottsága, vázlatossága a részletek között levő szoros összefüggést kizárja, a mi azonban koránt sem zavarja az összhangot, sőt éppen egyik szépsége *egyéni vonása* és *kelléke* e költeménynek és a *balladának*.

Ezután felelemeztük a költeményt a stilus szempontjából és azt láttuk, hogy a kifejezési mód élénkebb, mint az elbeszélő költészet többi fajánál. A versformálásnál meg különösen az tünt fel, hogy rövid, könnyen pergő sorokban kitünő ritmusban van irva, hogy meg lehetne zenésiteni és könnyen el lehetne dalolni.

Az *élénk stilus*, a *zeneiség*, *dalolhatóság*, szintén *egyéni vonása* ennek a költeménynek és a *balladának*.

Keressük hát e költeménynek egyéni vonásait:

1. A tárgyban és annak feldolgozási módjában,
2. az alkotó-részekben és azok elrendezésében,
3. a szerkezetben,
4. a stilusban,

5. a versformában.

Ennek alapján aztán általánosságban így foglaltuk össze a ballada meghatározását és kellékeit:

A ballada az elbeszélő költészetnek az a faja, melyben a költő egy való vagy költött, de rendesen valószínü eseményt szaggatottan, csak főbb vonásokban, dramatizálva, párbeszédszerűleg a szereplő egyének lelkiállapotának vázolásával beszél el. Elbeszélő, drámai, leiró, sőt közvetve lirai alkotó elemet is találunk benne. Szerkezete nem teljés, de a részek között mégis megvan a helyes összhang. Stilusa élénk. Versformája könnyen megzenésíthető, dalolható.

A tanítás második részét aztán a következő kérdésekben foglaltatom össze:

I. Mi teszi Arany «V. László» cimü költeményét önálló műfajjá, *balladává?*

1. Milyen egyéni vonásokat találtunk a tárgyban? az elbeszélés módjában?

2. Milyen egyéni vonásokat találtunk az alkotó részekben?

3. A szerkezetben?

4. A stilusban?

5. A versformában?

II. Milyen költői műfajt nevezünk tehát balladának? Melyek a ballada kellékei?

Ez utóbbi kérdésekre természetesen akkor tudnak igazán helyesen megfelelni a leánykák, ha már több balladát megismertek, ha több balladának a tárgyalása közben természetes módon kidomborodnak és kiválnak előttük a ballada fogalmát alkotó lényeges jegyek és elesik, a mi nem szükségképpen kelléke, — a mi csak az egyedre, a képzetre vonatkozik.

A többi hasonló természetű költeménynek, balladának a tárgyalása — ha egyet így esztétikai alapon, lélektani szempontból tüzetesen, behatóan tárgyaltunk, elemeztünk — alig kerül fáradságba. A leánykák önkénytelenül folyton hasonlítanak és elkülönítenek, összekapcsolnak és szétválasztanak, s maguk erejéből csaknem öntudatlanúl megalkotják azt a *legtökéletesebb balladát*,

az *elméletet*, a fogalmat, melylyel aztán a gyakorlati példát ujra összevetik. Sőt nemcsak a balladákat hasonlítják össze, hanem a többi műfaj gyakorlati példáinak majd ez, majd amaz a vonása jut eszükbe — s így tisztulnak, világosodnak, határozott formát nyernek a fogalmak.

Minden műfaj körében egy-két példa beható lélektani bonczolása nagy esztétikai gyönyörüséggel, véghetetlen haszonnal jár. A leánykák, mert belemélyednek a rejtett szépségek kutatásába, tanulmányozásába, megértik a költőt, megszeretik a költeményt és örülnek és búsulnak, lelkesednek mindenért, a mi nagy, jó és szép — és közben fejlődik kedélyvilágok a legnemesebb példák felemelő hatása alatt!

Budapest. *Berta Ilona.*

A NŐK OKTATÁSA AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN.

(Harmadik közlemény.)*

Befejezésül legyen szabad két klasszikusnak mondható tanúságot bemutatnom, annak illusztrálásául, hogy milyen az amerikai fiú- és leánydiák serdülő korában; milyen a gondolkozásuk s milyen a — ha szabad ily ifjú népről azt mondanom — a világnézletük. Boston egyik grammar schooljából ugyanis egy 14 éves fiúnak s egy 12 éves leánynak arról a thémáról irott iskolai dolgozatát hoztam magammal: «*mi akarok lenni*» ? melyekben ők oly híven s őszintén mondják el jövőjükről táplált vágyaikat s úgyszólván egész életnézletüket, hogy az ilyen korú amerikai fiú- és leánydiák gondolkozásáról s felfogásáról nem adhatok elevenebb fogalmat, mint, ha e két dolgozatot ezennel — legalább kivonatban — bemutatom. A fiú dolgozata így szól:

«Ha néhány év mulva elvégzem az iskolát, beállok tanulónak Mr. Chauncy Thomas-nak kocsigyárába s nála ezt az üzletet megtanulom; azután majd letelepszem valami vidéki kis városban, hogy a magam gazdája legyek. Mr. Chauncy Thomas körülbelül 40 éves ember s ő a maga szakmájában igen ügyes ember. Ő fog engem az üzletébe betanítani s én mintegy három évig fogok nála tanulni. Van azonban egy más üzlet is, melyet szeretnék megtanulni. Ez Mr. Curry szíjgyártó üzlete. Ha esetleg hozzámegyek, meg kell majd tanulnom, hogyan kell a szijat kivágni, kiszabni, összevarrni, hogy valamit lehessen belőle készíteni. Eddig azonban még nem vagyok egészen bizonyos, hogy mi legyek ?

* Az első és második közleményt lásd a megelőző füzetekben. *Szerk.*

Atyám azt mondja, hogy ha ő az én helyemben volna, ő a kocsigyártó üzletet tanulná meg. Csakhogy én bizony legjobban szeretném, ha ügyvéd vagy könyvvezető lehetnék. *Mikor még kis gyermek voltam (!)* azt gondoltam, hogy matróz leszek vagy utazó, hogy beutazhassam a világot s lássak sok mindenféle érdekes dolgot, *no! de ezek a vágyaim most már mind elrepültek.*» — Ime, egy 14 éves gyermek, a ki csupa józan ész, csupa üzleti szellem s a kinek légvárai — a saját állítása szerint — már tökéletesen elrepültek.

Nézzük a 12 éves leánynak az ideálját jövőjéről; ő a következőképen ír:

«Az élet, a mi az ideálom s a foglalkozás, a melyet folytatni akarok, ha majd az iskolát elhagyom s a lányból nő lesz: a *háziasszonyé. Én férjhez akarok menni* s ohajtanám, hogy saját házam legyen, tele mindenféle csinos dolgokkal. Én nagyon szeretem a gyermekeket s azt hiszem egy anyának a legboldogabb napjai azok, midőn ő gyermekeitől van körülvéve, kiket ő szeret s kikről ő gondoskodik. Szeretném, hogy elég pénzem is legyen, hogy néha segíthessek a szegényeken, ha arra alkalom adódik s hogy vehessek virágokat, könyveket, képeket stb. *Jövendő férjem foglalkozására nézve nincsenek különös igényeim, csak ő jó s művelt, okos ember legyen.*»

Ime tehát egy 12 éves lány, a ki egész naivitásával kimondja, hogy férjhez akar menni s ideálja, hogy háziasszony és családanya legyen. S ez az ideálja bizonyára meg is fog maradni egész életén át, akár be fog az teljesülni, akár nem; mert ez a czél ideálja minden amerikai leánynak, épúgy, mint a mi leányainknak s a természetnek e legmagasztosabb czél iránt való törekvését semmiféle iskola és semmiféle tanulmányok soha és sehol nem fogják kiírthatni a nők szivéből s nagyon csalódnak azok, kik azt állítják, hogy a nőknek a férfiakkal való szellemi egyenjogusítása a nőiesség hanyatlását vonná maga után. Mintha bizony a tanulatlanság, illetőleg tudatlanság lényeges kelléke volna a nőiességnek. Puskin-nak is ferde fogalma volt a nőiességről, midőn úgy nyilatkozott, hogy «nem ohajtaná az olyan szerelmes levelet,

melyben iráshiba nincsen»; bár ő csak kora közvéleményének adott kifejezést, mely közvélemény azonban — korunk sokat hánytorgatott nagy műveltsége s szabadelvűsége mellett elég csodálatos! — még ma is azzal alázza le a nőt, hogy a *korlátolt tanultságot* s a *naiv együgyüséget tartja* benne *szeretetreméltónak*. Nem-e a férfiúi elme gyávaságát bizonyítja ez a felfogás, mely fél a pallérozott női elmével a szellemi téren a küzdelmet fölvenni?

Az amerikaiak ezen a felfogáson s állásponton már túl vannak, s ők a valódi szabadelvűség benső meggyőződésével törekszenek megnyitni a nő előtt a közép- és felső iskolázás összes kapuit; hogy évezredek elfogultságával szemben valahára alkalma legyen bebizonyítani, hogy a szellemi téren sem alacsonyabb a férfiunál s munkássággal és szorgalommal a nő is sikerrel s eredménynyel képes járni a tudomány rögös útjain.

II. Felsőbb- és szakoktatás.

Olyan országban, mint az amerikai Egyesült-Államok, melynek alkotmánya társadalmi osztályokat s előjogokat nem ismer, s az ember egyenlőségének elvét tartja társadalmi rendszere alaptörvényének, valóságos képtelenség volna, ha a szellemi művelődés terén korlátokat állítanának fel s annak előnyeit szabadalmaznák az emberiség egyik felének részére, t. i. *a férfiak javára*. A nevelés szabadsága az alkotmányos szabadságtól elválaszthatatlan s épen ezért Amerika csak saját elveinek a logikus követője, midőn a nevelés szabadságát — annak minden fajtájában s minden fokozatában — kiterjeszti a határai közt lakó összes népfajokra, az összes vallásokra s természetesen az emberiség másik felére, *a nőre is*. Valódi szabad országban türhetetlen zsarnoki önkény volna megfosztani a nőt tetszése szerint való neveltetésétől, s annak előnyeitől s ez a zsarnoki önkény ellentmondana Amerika büszke igényeinek, hogy szabad országnak legyen elismerve.

Az amerikai Egyesült-Államokban azonban, a nő jogainak s társadalmi állásának emelésére, nemcsak az országnak szabad

alkotmánya, hanem annak általános fejlődési viszonyai is, fölötte kedvezők voltak. Az első települők viszontagságainak s fáradozásainak a nők a férfiakkal teljesen egyenlő osztályosai voltak. Megosztoztak a munkában, szenvedésben, melyek mindegyikéből bőven kijutott nekik s gyakran a nők is, a férfiakkal vállvetve, fegyverrel kezükben voltak kénytelenek családjukat, hajlékukat védeni a bennszülött, vad indiánok támadásai ellen. S a gyarmatosok között, a nő eme önfeláldozó fáradozásainak jutalma társadalmi állásának fokozott elismerésében, s a férfiak részéről iránta egyre növekvő tiszteletben nyilvánult, s végül a teljes állami függetlenség elérése után, az amerikai nő lehetőleg teljes szellemi emanczipálásának is, már mintegy természetszerüleg kellett bekövetkezni.

A nőnek a szellemi téren való emanczipálása azonban Amerikában is nehezebben ment, mint társadalmi emelkedése. Ellene volt annak a gyarmatosok vallásos érzülete, mert az asszonynak a biblia szavai szerint «az ekklézsiában nincs helye» s átvitték ezt a tilalmat a nevelés terére is. A mily buzgók voltak a gyarmatosok fiú gyermekeik nevelésében, ép oly kevéssé gondoskodtak leánygyermekeik iskoláztatásáról s a függetlenségi háboru idején a gyarmatosok legelőkelőbb férfiainak nejei között is számosan voltak olyanok, kik írni sem tudtak.

A függetlenségi harcz kivívása után az egész amerikai társadalmat átható szabadság s egyenlőség eszméi élénken tüntették ki a nőnek a nevelés terén való addigi alárendeltségét s elhagyatottságát, s arra ösztönözték Amerika előkelőbb hölgyeit, hogy az általános szabadságot s egyenlőséget iparkodjanak meghódítani nemük részére is, és pedig mindenek előtt a szellemi téren. Buzgó nők álltak össze, hogy a leánynevelés czéljaira szolgáló középiskola-féle szemináriumokat alapítsanak s fáradozásaikkal néhányan közülök örök érdemekre tettek szert. Különösen hálás kegyelettel őrzik az amerikaiak Mrs. Willard nevét, ki 1808-ban egy leányakadémiát nyított Middlebury-ben, Vermont államban s Miss Beecher-ét, ki 1822-ben egy másik hasonló intézetet nyitott Hartfordban, Connecticut államban. E példák után a társadalmi úton alapított, magánjelleggel biró leányközépiskolák mindenfelé gyor-

san szaporodtak, s jelenleg — a városok által fentartott vegyes oktatású nyilvános high schoolokon kívül — az Egyesült-Államok területén, kizárólag a lányok középfokú oktatására — «*girl's seminary*» czímen — mintegy 210 magánjellegű tanintézet szolgál.

A szemináriumokból kikerült leánytanulók közül — természetszerüleg — számosan magasabb nevelésre is törekedtek s sürgették a felsőbb iskolákba való bebocsáttatásukat, s mivel azok kopogtatásukra eleinte tagadó választ adtak, a megoldásnak más módja nem volt hátra, mint hogy kizárólag a nőoktatás czéljaira szolgáló felsőbb tanintézeteket létesítsenek. A hiány pótlása ismét csak társadalmi úton történt s ennek segítségével már 1821-ben megnyilt egy *nő*-kollégium Kent Hill-ben, Maine államban, a maig is virágzó «Wesleyan Female College», melynek példájára rövid időn több hasonló intézet is alakult.

Az új nő-kollégiumok tanulmány tekintetében a férfi-kollégiumokkal lehetőleg egyenlő szinvonalra törekedtek s azokkal erős versenyre keltek, minek eredménye az lett, hogy a kezdetben kizárólag férfitanulók részére alapított kollégiumok is kezdték a nőtanulókat tanfolyamaikra bebocsátani; sőt már 1833-ban Ohio államban egy új kollégiumot — a később nagy hirnévre vergődött Oberlin-kollégiumot — tisztán a vegyes oktatás elvére alapítottak, mely szerint a kollégium összes tanfolyamaira nő- és férfitanulók egyenlőképen bebocsáttassanak.

Legtovább vonakodtak — s részben még ma is vonakodnak — a nőknek tanfolyamaikra rendes tanulók gyanánt való bebocsátásától, a keleti államoknak az Atlanti-tenger melletti városaiban fekvő régi nagy egyetemei: a cambridge-i Harvard-egyetem, a new-haveni Yale-egyetem, a princetoni Princeton-egyetem stb. Kétségtelennek mondható azonban, hogy rövid idő mulva ezek is sorra megadják magukat s követni fogják a Yale-egyetem példáját, mely a mult évben már szintén elhatározta, hogy ezentúl nőtanulókat rendes tanulók gyanánt összes tanfolyamaira fölvesz; miután azok egyes specziális tanfolyamokra rendkívüli tanulók gyanánt már előbb is több év óta bebocsáttattak. A keleti egyetemek ez irányban való vonakodásának okát

érdekesen magyarázta meg nekem egy alkalommal egy kiváló bostoni tanférfiú: «A vegyes oktatás s a nők korlátlan felsőbb oktatása — mondá — a nyugoti államok zagyvalék népeinek ideája s a keleti államokban, melyekben az *angol traditió* erősebben uralkodik, kezdetben erős ellenszegülés volt mindkét újítás ellen. A nyugoti iskolák kedvező eredményei után azonban lassankint megkezdték a vegyes oktatást a keleti államok iskoláiban is; először az elemi- és középiskolákban, később a felsőbb oktatás terén is, s hova-tovább a nők korlátlan felsőbb oktatása tökéletes leend.»

Jelenleg a nők felsőbb oktatására szolgáló tanintézetek az Egyesült-Államokban a következő *négy csoportba* oszthatók:

1. Kollégiumok kizárólag nőtanulók részére.

2. Kollégiumok férfi- és nőtanulók részére.

3. Póttanfolyamok nők részére a férfikollégiumokon vagy egyetemeken.

4. Nők az egyetemi szakiskolákon, mint az orvosi-, jogi-, technikai stb. szakiskolákon.

Mielőtt eme tanintézetek ismertetésére áttérnénk, czélszerű lesz előbb tisztába jönnünk az amerikai *kollégium* (College) czéljával s fogalmával.

Az amerikai kollégium czéljára s szervezetére nézve hasonlít a régi hires angol kollégiumokhoz (Oxford, Cambridge stb.) s azok mintájára keletkezett. Az nem szakiskola, hanem czélja csak lehető széles s alapos általános műveltség, mint a mi középiskolánké. Hazai iskolarendszerünkkel összehasonlítva, az amerikai kollégium olyanforma tanintézet, mintha a gymnáziumi tanfolyamot még 3—4 évvel meghosszabbítanók s — bizonyos választható csoportok szerint — ugyanazokat a tantárgyakat tanítanók tovább, melyek a gymnázium rendes tantárgyait képezik, csakhogy fokozottabb terjedelemben s nagyobb alapossággal. A tanfolyam elvégzése után a tanuló bizonyos tudományos rangot jelölő czímet kap, pl. «Bachelor of Science» («a tudomány legénye»); vagy az ennél magasabb fokot jelentő «Master of Science» («a tudomány mestere») stb. czímeket.

Lényegileg tehát a kollégiumot csak magasabb fokú középiskolának tekinthetjük, melynek czélja nem szakképzés, hanem csak magasabb általános műveltség s így az inkább nevelő, mint pusztán oktató tanintézet. A kollégiumon nyert oklevelek az életben semmi kenyérkereseti pályára nem képesítenek, kivéve azt, hogy némely kollégiumok a nyelvekben vagy természettudományokban alaposabb szakképzést is adhatnak, s ilyenkor a kollégiumot végzett tanulókat a high schoolokon tanárnak vagy esetleg kollégiumi tanárnak is szivesen alkalmazzák. A nőtanulók jelentékeny része tényleg azért megy a kollégiumra, hogy ott szerzendő képesítése alapján high school tanár lehessen; a vagyonosabb szülők leánygyermekei azonban, ily végczél nélkül is, egyedül a magasabb általános műveltség megszerezhetése kedveért szoktak kollégiumra járni.

A kollégiumnak feladata továbbá a jogi, orvosi, technikai stb. egyetemi szakiskolákra való előkészítés s az elsőrendű amerikai egyetemek az eme fakultásaikra belépni szándékozó tanulóktól rendszerint megkivánják a kollégiumi előképzettséget; ámbár vannak olyan egyetemek is, melyek összes fakultásaikra egyszerű high school bizonyítvánnyal vagy e nélkül is, csupán fölvételi vizsgálat alapján fölveszik a tanulót. A körülmények ez irányban ott még igen változók s rendezetlenek.

1. *Kollégiumok kizárólag nőtanulók részére.* Daczára a férfikollégiumokon is mindinkább meghonosuló vegyes oktatásnak, a tisztán csak nőtanulók részére alapított kollégiumok igen népszerűek, sőt azok még mindig szaporodnak. E körülmény oka abban rejlik, hogy a coeducatió bármily népszerűsége mellett is, még mindig számosan vannak szülők, kik leánygyermekeiket szivesebben adják a tisztán nők részére alapított kollégiumokba, mint olyanokba, melyeken vegyes oktatás dívik. Vagyis az előitélet a vegyes oktatás iránt korántsem aludt ki még teljesen, s különösen a felsőbb oktatás terén a szülők azt még számosan gyanus szemmel nézik.

Szervezetükre nézve e nőkollégiumok felette változók, azonban lényeges tulajdonságaik szerint *2 főcsoportba* oszthatjuk őket.

Az *1-ső csoportba* tartoznak azok a nőkollégiumok, melyek nem csupán a kollégiumi tanfolyamból állnak, hanem az intézet keretén belül magukban foglalják az elemi- és középoktatás czéljainak szolgáló tanintézeteket is, t. i. a primary-, grammar- és high schoolt, s ezeken felül következik a tulajdonképeni kollégiumi tanfolyam. Ilyen tanintézet 1892—93-ban, az Egyesült-Államok egész területén volt 127 s bennük a tanulók száma 18,926 volt, mely számból azonban csak 8,966 esett a tulajdonképeni kollégiumi tanfolyamra.

A *2-ik csoportot* képezik a kizárólag csak kollégiumi tanfolyammal biró tanintézetek, melyek tanfolyama aztán annál jobban igyekszik megfelelni a kollégium feladatának, s az lehetőleg magas és egyetemszerű jelleggel bir, s iparkodik lépést tartani az elsőrendű férfikollégiumok szokásos tanfolyamával. Ilyen kollégium ugyancsak 1892—93-ban 16 létezett; összesen 4,023 tanulóval. Összevéve tehát mindakét rendbeli nőkollégium tanulóit, azt találjuk, hogy a kizárólagosan csak nők részére alapított kollégiumokon, az 1892—93-iki tanévben, összesen 12,989 nőtanuló hallgatott kollégiumi tanfolyamot.

A csupán csak kollégiumi tanfolyammal biró utóbbi 16 kollégium elhelyezésére jellemző az, hogy közülök 11 az atlanti tenger melléki ú. n. *keleti államokban* létezik. E körülmény oka az, — mint már fönnebb is említettük — hogy az ország e részében vonakodtak leginkább s részben még ma is vonakodnak, úgy az egyetemek, mint a közönség a vegyes oktatástól, s hogy a nők felsőbb oktatására mégis alkalom legyen, megteremtették a kizárólagosan csak nők oktatására szolgáló *nő*-kollégiumokat.

A keleti államok eme *nő*-kollégiumai között vannak ez idő szerint nemcsak Amerikának, hanem az egész földkerekségnek legnagyobb nőkollégiumai: a *Wellesley*-kollégium (729 tanulóval) s a *Smith*-kollégium (643 tanulóval) mindkettő Massachusetts államban; a *Vassar*-kollégium (436 tanulóval) New-York államban; a *Baltimore Woman's College* (303 tanulóval) Baltimoreban, Maryland államban; a *Bryn-Mawr*-kollégium (202 tanulóval) Pennsylvania államban stb.

E nőkollégiumok közül én is többet meglátogattam s közülök ez alkalommal csak a legnagyobbat, a *Wellesley-kollégiumot* ohajtom röviden megismertetni.

A *Wellesley-kollégium* a Boston városától vasuton körülbelül egy órányira levő Wellesley nevezetű városkában fekszik. A kollégium hatalmas főépülete egy 300 holdnyi nagy park közepén, a 80 holdnyi terjedelmű pompás Waban-tó partján fekszik s körülötte árnyas fák tövében csoportosulnak a kollégium többi melléképületei: a zeneiskola, a művészeti iskola, a tornacsarnok épülete s a tanulók lakásai gyanánt szolgáló hét cottage épület. A parkot a kollégium czéljaira Mr. Henry Durant adományozta 1875-ben, kinek adománya — egyéb alapítványaival együtt — megüti a két millió dollár értéket s a kollégium létrejövetele tisztán az ő alapítványozásának köszönhető.

A kollégium telepe nyáron igazi paradicsomi helynek mondható. A pompás kilátás a tóra, a nagy terjedelmű park, illatozó, hatalmas fenyüfákkal, a stilszerű csinos épületek, elragadóvá varázsolják e helyet s az irigylésreméltó tanulóságnak, mely a szabad természet e bájos ölében táplálkozhatik a tudomány forrásaiból, bizonyára nincs szüksége egészsége ápolására mesterséges eszközökről gondoskodni. Szünórák alatt a park hemzseg az ifjú leánytanulóktól, kik lapdáznak, vívnak, kerékpároznak, csónakáznak, télen korcsolyáznak stb., s a szabad természet e nagyszerű játszóteréhez képest a kollégium tornacsarnoka, minden gazdag berendezése mellett is, nekem csak nyomoruságos s unalmas zárkának tünt föl. De nem is láttam még sehol pirosabb arczú leányhadat, mint a Wellesley-kollégium növendékeit, s e kollégium elhelyezése példa gyanánt szolgálhat a nagyvárosokban házak közé beékelt s telkekkel szükölködő tanintézeteknek, hogy miként kell a haza jövőjét magában hordó ifjuságnak egészségéről gondoskodni? Amerikában különben a Wellesley-kollégium mintaszerű elhelyezése csak egy a sok közül, mert a pénzéhesnek mondott amerikai tanintézeteinek elhelyezésénél a telkekkel legkevésbbé takarékoskodik s a nagy egyetemek legtöbbje szebbnélszebb parkokban van elhelyezve.

A Wellesley-kollégium tanulói részben bennlakók, részben pedig a városban laknak családoknál, de a lakás és fegyelem tekintetében az utóbbiak is a kollégium felügyelete alatt állnak.

Az intézetnek 1892—93-ban összesen 729 tanulója volt; kik közül 608 volt bennlakó s 101 lakott kivül a városban. A bennlakó tanulók, teljes ellátást s tandíjat beleszámítva, évente 350 dollárt fizetnek; a künnlakók pedig 150 dollár tandíjat. Zene és művészetek (rajz, festészet, mintázás) tanításáért az összes tanulók külön díjakat fizetnek.

A bennlakó tanulók közül 320-an a kollégium nagy főépületében, a többiek pedig a parkban elhelyezett szellős, csinos cottage-okban laknak. Az egészségi felügyeletet két állandóan az intézetben lakó nőorvos gyakorolja.

Az intézet egész vezetését, úgyszintén az oktatást — néhány specialista férfitanító kivételével — kizárólag nők teljesítik. A tanítókar beosztása egészen az egyetemi fakultások szokásos beosztását követi. Vannak *rendes professor*-ok (úgy hívják őket!) (16), továbbá «*associate professor*»-ok (9), *instructor*-ok (30), végre *assistens*-ek (8). Az intézet fölött való felügyeletet egy felügyelő bizottság (Board of Trustees) gyakorolja; ez rendelkezik az intézet pénzügyei fölött, s választja szavazás útján a tanító személyzet tagjait. Rendes tanárnak csak olyat szoktak megválasztani, aki megelőzőleg valamely felsőbb tanintézeten (kollégiumon vagy egyetemen) szerezte szakképzettségét s önálló tudományos munkálataival is kitünik.

Az intézetnek igen jól felszerelt természettudományi szertárai s laboratoriumai vannak s a chemiai, physikai, zoológiai, botanikai laboratoriumok bármely egyetemre beillenének. Különösen gazdagnak találtam a physikai szertárat, melynek igazgatója Sarah Frances Whiting, mint physikus kiváló hírnévnek örvend, s ő tudományos kérdések fölött egykor Helmholtz-al is levelezésben állott. Engem előadás közben vezettek be hozzá, mikor tanítványainak épen az elektrodynamogépet magyarázta tökéletes alapossággal s szakértelemmel. Voltam a kollégiumon mathematikai leczkén is s valami különös látványnak mondtam volna

a nőprofessort ifjú hölgytanítványaival a felsőbb mathesis problemáival bajlódni látni, ha már egyéb amerikai tanintézetekről nem lettem volna szokva a hasonló látványhoz. Legszivesebb fogadtatásra találtam a chemia két professoránál, kik azonban bennem természetesen nem a férfit, hanem csak a chemikus kollégát fogadták szívesen, s én is csak most merem róluk bevallani, hogy eme szeretetreméltó kollégáim, azonfelül, hogy szakavatott chemikusok voltak, még egyuttal igen csinos hölgyek is voltak s női szépségük egyáltalában nem látszott őket abban akadályozni, hogy jó chemikusok legyenek. Az egyik közülök németországi egyetemeken is tanult, a másik pedig Amerika egyik legjelesebb egyetemén, az Ann-Arbor-egyetemen nyerte kiképeztetését.

A kollégium külön álló művészeti pavillonjában (Art Building) igen csinos képtár, s nagyobbára gipsöntvényekből álló szoborgyüjtemény is van; az előbbi nagyrészt modern művekből, melyek a festészetet tanulók részére tanulmány-tárgyakul szolgálnak. A képek között több jeles európai mester alkotásával is találkozunk, melyek rendesen az intézet vagyonosabb hálás tanítványainak ajándékai s én örvendve szemléltem, hogy a magyar festőművészet is képviselve van közöttük Bőhm Pál és Karlovszky Berczi honfitársaink egy-egy szép képével. Van továbbá az intézetnek több mint 50 ezer kötetből álló könyvtára, melyből mintegy 43 ezer kötet az intézet főépületében van elhelyezve, a többi pedig az illető szakszertárak között van szétosztva.

A kollégium tanfolyamainak részletes ismertetésébe ezuttal nem bocsátkozom bele, csak megemlítem, hogy a tanfolyamok 4 és 5 évesek lehetnek. A 4 éves tanfolyamok a: Bachelor of Arts, Bachelor of Science, Bachelor of Music czímekhez vezetnek; az 5 éves tanfolyamok: a Master of Arts, Master of Science czímekhez. A Bachelor of Arts czím tanfolyamát *classikus tanfolyamnak* (Classical Course); a Bachelor of Science czím tanfolyamát *tudományos tanfolyamnak* (Scientific Course) is szokták nevezni. A két tanfolyamhoz a tanulók — bizonyos megszabott föltételek szerint — a következő tantárgyak közül válogathatnak: Angol nyelv és iro-

dalom, Latin nyelv, Görög nyelv, Franczia nyelv, Német nyelv, Olasz nyelv, Spanyol nyelv, Philosophia, Héber nyelv, Bibliai tanulmányok, Összehasonlító nyelvészet, Történelem, Mennyiségtan, Physika, Chemia, Zoológia, Botanika, Geológia, Mineralógia, Pædagógia, Háztartástan.

A classikus tanfolyam hallgatói e tantárgyak közül: a classikus nyelveket, mennyiségtant és a természettudományok némelyikét tanulják; a scientific tanfolyam hallgatói pedig: a modern nyelveket, alaposabban a mennyiségtant és a természettudományok néhány ágát. Azonfelül elméleti és gyakorlati oktatást nyerhetnek a tanulók a zenében és éneklésben és szakszerű tanulmányaik befejeztével a Bachelor of Music czímet kapják. Az 5 éves tanfolyam nem egyéb, mint az előbbi tanfolyamok bármelyikének még egy évvel való megtoldása, mely idő alatt az előbbi tanfolyamok főbb tantárgyaiban alaposabb oktatás nyerhető, s ennek elismeréseül a tanulók az illető tanfolyamból a «*mester*» (Master) czímet kapják.

A Wellesley-kollégium imént vázolt tantervével többé-kevésbbé megegyeznek a többi nőkollégiumok tantervei is, s azok általában — mint az imént vázolt tantervből is kivehető — nem szakiskoláknak, hanem — a mint már említettük is — csak magasabb általános műveltséget szolgáltató nevelő-intézeteknek tekintendők.

(Folytatjuk.)

Budapest. *Krécsy Béla.*

A NÉMET NYELV TANÍTÁSA.

(A polgári leányiskolában magyarajkú lakossággal biró vidékeken.)

Néhány hónappal ezelőtt foglaltam el első állásomat a kedélyes Nagy-Enyed városa polg. leányiskolájánál, áthatva a lelkesedéstől, a melyet a nemrég elhagyott intézetben nyertem választott pályám iránt. Többek között a német nyelv tanítása is nekem jutott osztályrészül, még pedig mind a négy osztályban. Különös örömmel fogtam ehhez a munkámhoz, mert ezt a tárgyat mondhattam egészen a magaménak s mert éreztem, hogy ennek a tárgynak módszere a pædagogiának kissé mostoha gyermeke maradt, azaz, hogy nincs úgy ellátva, mint a többiek. Az utat, mely előttem megnyílt, kissé göröngyösnek láttam s talán épen ez lelkesített még jobban, azt gondolva, hogy különösen itt nyílik alkalmam tanítói tehetségem kipróbálására. — Most, e nehány hónap után még inkább látom, hogy az út mily járatlan. Erre a tényre következtetek abból is, hogy volt társnőim közül többen kérdezősködtek már nálam ez ügyben. — Látom azt, hogy jelenleg az iskola legnagyobbrészt nem tud eleget tenni e tekintetben a követelményeknek, s így magyar ajkú lakossággal biró vidékeken a szülők kénytelenek gyermekeiket szünidőre német szóra küldeni, hogy némiképp megismerkedjenek a német nyelvvel, melynek gyakorlati hasznát elvitatni nem lehet, valamint azt sem, hogy — mint általában bármely idegen nyelv tanulása — rendkívül fejleszti az emlékező és ítélő tehetséget. Legfőbb törekvésem az volna, hogy a képzőintézetben nyert utasítások, saját tapasztalataim s más, hozzá jobban értők, tapasztaltabbak tanácsai nyomán ezt az utat egyengessük s lehetőleg olyanná tegyük, hogy rajta biztosan haladhasson mindenki.

Ha hasznosan akarunk működni, azt kell szem előtt tartanunk, hogy a gyermeket az életben minél könnyebben való boldogulásra vezessük. Tanítsuk meg tehát az egyszerű beszéd megértésére, helyes beszélésére és a helyesirásra — így mondja a tanterv. Ehhez nem szükséges az a nagyszabású grammatizálás, a melyet már minden józanul gondolkozó ember elvetett, de a mely sok helyt még mindig használatos. (Tudnék példákat mondani!) A jelszó ez lehetne: beszéltetni, minél többet logikus összefüggés alapján beszéltetni! Így azután könnyebb lesz annak a nyelvtani ismeretnek elsajátítása is, a melyet nem nélkülözhetünk. Könnyebben boldogulunk a dolgozatoknál is.

Sokat gondolkoztam erről a dologról, s ez a gondolkozás egy képet alkotott lelkemben, mely a német nyelv tanítását elém tárja. Tudom, hogy vannak benne hibák s épen szeretném, ha kijavítva, helyesebb alakot öltene a kép, mely következő.

Vegyük az első csoportozatot, az I. osztályt, a hol oly növendékekkel van dolgunk, kiknél mi vetjük meg e tárgy tanításának alapját, s a kiknek csak egy negyedrésze tud olvasni, írni, beszélni, de ezt sem helyesen s nem sokat. Heti 2 óránk van. Első dolgunk, hogy az ABC betűit ismerjék meg valamennyien. Az órákat beosztanók úgy, hogy az egyik társalgási óra, a másik olvasási-fordítási s egyszersmind olvasmánytárgyalási óra legyen. A társalgási órán a direkt módszer szerint, azaz szemléltetés alapján járnánk el. Vennők pl. először az iskolatermet s a gyermek keze ügyébe eső tárgyakat s tartanánk ezek keretében beszédértelem-gyakorlat félét. Azonban az itt megtanult szavak, illetőleg mondatok nem vésődhetnének másként a gyermek emlékezetébe, mint ha az olvasókönyv szolgálatunkra áll. Úgy képzelem tehát, hogy olyan olvasókönyvekre volna szükség, melyben 10—12 ilyenféle gyakorlat van s a gyakorlatok mellé megfelelő képek vannak csatolva, hogy a gyermek otthon is a szemlélet mellett tanulja a szavakat, jobban mondva a mondatokat. Az ezekben a mondatokban előforduló melléknevek és igék azután a könyv végén levő szószedetben lennének meg.

Ezeket a gyakorlatokat is elővehetnők az olvasási órán és

végezhetnők rajta a beszédgyakorlatokat, a szavaknak mással való behelyettesítését; a második, harmadik gyakorlatban az előbbiekben foglalt szók segítségével új mondatok alkotását. Ilyen társalgási anyagul szolgálhatna még a terítés, (egy terített asztal képével) a konyha, egy kis kert, egy vagy más madár, növény. Ezeknél a beszélgetést az iskolában nagy szemléltetőképeken vezetnők. Egy-két gyakorlat után a már előfordult szókból és természetesen új szókból is alkotott elbeszélés következnék, melyeket mindenképen át kellene dolgozni. (Pl. a varjuról szóló társalgási óra után «der kluge Rabe».) Különben minden ily beszélgetési gyakorlat maga is logikusan megszerkesztett összefüggő egész. — A nyelvtant nem szabad alkalom adtán mellőznünk, s így megtanulná a gyermek a nagy kezdőbetűk használatát, a *haben* és *sein* segédige ragozását, jelen és félmult időben a névelő különbözőségét, a szóelválasztás főbb szabályait. Ezek a dolgok egyik vagy másik gyakorlat után a könyvben is meglehetnének valamint azon eltérések is, melyek a magyar és német kifejezési módja közt vannak. — Egy-két csinos költemény is persze benn lenne a könyvben. Azt hiszem, igen hasznos dolog volna, a már átdolgozott társalgási gyakorlatok szavait betűztetve emlékeltetni. Ez a helyesírás üdvére válnék. A dolgozatok a gyakorlatok alapján másolás, könnyű másítás, később diktálás és emlékezetből iratás.

A II. osztály olvasókönyvében szintén kellene lenni 10—12 ily társalgási gyakorlatnak szemléltető képekkel. E mellett apró elbeszéléseknek volna helyük, melyek a most már nagyobb tért elfoglaló nyelvtan alapjául szolgálnának. A nyelvtanból az alaktan legfontosabb részét lehetne felvenni, s nem annyira a szabályokat, mint inkább néhány példát, melyről különösen jól le lehet olvasni a szabályt, a könyv végére csatolni. Pl. a főnevek különböző ejtegetését egy-egy főnév ejtegetésének feltüntetésével lehetne megvilágítani, úgy hogy a végzetek erősebb betűkkel válnának ki. A tanító feladata volna megtanítani a gyermeket e példákon a szabály leolvasására. Hasonló módon tanulná meg a gyermek a főnév előtt álló melléknév ejtegetését, a melléknév fokozását,

a határozott névelő alapján a névmások ejtegetését, a viszonyszók használatát s az ige jelentő mód jelen, félmult, mult és jövő idejének használatát. A dolgozatokat ebben az osztályban a nyelvtan tanításával párhuzamosan haladó különböző másítások képezhetnék.

A III. osztályban heti 3 óránk van. Egyet meghagyunk társalgási órának, az olvasókönyv itt is segítségünkre áll. A második órát a nyelvtan alapjául szolgáló olvasmányok tárgyalására és feldolgozására használjuk. Ebben az osztályban az ige felszólító és parancsoló módja veendő fel az alaktanból. A nyelvtan többi részét a mondattan teszi. Épen ezért itt inkább van szükségünk a nyelvtan alapjául összefüggő mondatú olvasmányokra, mint az előbbi fokon, a hol pl. a főnév és melléknév ejtegetését nem olvasmány alapján kell megtanulni. Minthogy ezek az olvasmányok érdekesek és kedvesek, (mint pl. a Graf-féle olvasókönyvben) fel lehet azokat használni könyvnélkülözésre, átalakításra s így dolgozatok készítésére. Itt már helye van a költemények prózába való áttevésének is.

A IV. osztályban a nyelvtant ismét csak a kinálkozó alkalommal elevenítenők fel, most már tehát ismét nem rendszeresen. Erre szánhatnók a heti 3 óra közől az egyik órát. Alapul szolgálna bármelyik olvasmány az olvasókönyvből. Ebben az osztályban magasabb czélt tűzhetünk magunk elé, t. i. hogy az idegen nyelv irodalmának remekeivel s ezzel kapcsolatban a nagy költőkkel megismertessük a gyermeket. Ezért az olvasókönyv tartalmának is ehhez mértnek kell lenni. Klopstock, Voss, Herder, Bürger, Lessing, Goethe, Schiller, Jean Paul műveiből egyet-mást, esetleg szemelvényeket találjunk meg benne, továbbá e költők életéből a legfontosabb dolgokat, a mik rájok nézve legjellemzőbbek a művek mellé állítva, német nyelven írva szintén felleljük. Egyik-másik nagyobb mű tartalmát magyarul lehetne adni. — Ezekkel a dolgokkal foglalkoznánk heti 2 órán át. A társalgási óra elmaradna. Itt már, valamint a III. osztályban a tanító csaknem kizárólag németül beszélhet. (Az alsóbbak is a mennyit csak lehet.) A dolgozatok itt az irodalom tanításán alapulók, saját szavukkal való

elbeszélés, egy-egy költő életéből, működéséből, a jellemző vonások leírása emlékezetből, egy-egy költemény kivonata, gondolatmenete stb. lehet, ezenkívül néhány levél iratása.

A III. és IV. osztályban az előrehaladottabbakat külön lehet választani a többiektől, s velök külön lehet egy-két költeményt, prózai olvasmányt betaníttatni, egy-egy nehezebb feladatot készíttetni.

Mindaz, a mit itt elmondtam, csupán a képzeletemben van meg, egy tapasztalatlan tanítónő képzeletében s így nem egészen bizom annak helyességében, a mit önök elé tárok. Nem is igen lehetne egyhamar gyakorlatilag kipróbálni, mert ilyenféle német olvasókönyveink nincsenek. De azt érzem, az ösztönöm sugja, hogy e módszer mellett a gyermek tanulási kedvét rendkívül fokozhatnók, s ez már magában nagy nyereség.

Most még azt a kérdést vethetné fel valaki, hogy mit tegyünk, minthogy ily olvasókönyveink nincsenek. Én saját magamhoz is ezt a kérdést intéztem s adtam is rá magamnak feleletet, a mely felelet egyszersmind a jelenleg használt tanítási eljárásom is. Megtartom a társalgási órát, de óra végén 10 perczet a megtanult szavak s nehezebben megalkotható mondatok leírására szánok. Ily formán: . . das Bild. — . . der Rahmen. — . . der eine Theil, . . . andere . . des Rahmens. — . . ist aus Holz. — . . hat eine gelbe Farbe. A pontok helyére ők otthon tanulás közben odaírják a hiányzó szavakat. (*das ist* das Bild. — *das ist* der Rahmen. — *das ist* der eine Theil, *dast ist der* andere *Theil* des Rahmens. — *der Rahmen* ist aus Holz. — *das Holz* hat eine gelbe Farbe.) Ennyire lehet bízni az emlékezetükben. Minél tovább haladunk, annál kevesebbet kell írni az órán. Így pl. ha következő alkalommal valaminek a színéről lesz szó, akkor már így lehet a mondatot iratni: . . . . oder rothe gelbe . . — Eszerint az olvasókönyv segítsége nélkül persze 2—3 tárgygyal kevesebb társalgást tarthatunk. Hogy annyira ragaszkodom a társalgási órákhoz s a direkt módszer szerint való tanításhoz, ennek magyarázata abban van, hogy a gyermekek feltünő kedvet mutatnak ehhez. Különösen megnyilatkozott ez a kedv és ambiczió, midőn a terítés volt a

társalgás anyaga s ott az osztályban végeztük a terítést babaedényekkel. S mondhatom, hogy a szavakat és mondatokat is hamarább megtanulták. — A IV. osztályban az irodalmat úgy tanítom, hogy az olvasókönyvben (Graf-féle) benfoglalt műveket fordítva, tárgyalva a német irodalom nagy költőiről is beszélek nekik, s a mondottakat röviden lediktálom németül s iratom egy növendékkel a táblára. Egy-egy nevezetes irodalmi remekműről — melyből az olvasókönyvben nincs részlet, — elmondom magyarul a legfontosabbakat, hogy minden gyermek megértse s óra végén pontok szerint feljegyeztetem magyarul. Tanításomban iparkodom a költők fellépésének időrendjét lehetőleg megtartani. Ez a diktálva íratás a társalgási órák végén s az irodalomtanítással kapcsolatban a gyermek helyesírását javítja, a mire különösen itt, az én kezembe került növendékeknél rendkívül nagy szükség van. Eleinte próbáltam a magyarázatot s a társalgási órán végzetteket emlékezetükre bízni, de nagyon kevés volt a látszata e munkának — csakis épen a legjobb növendékeknél.

Ha jól meggondolom a dolgot, hogy így, önkényesen fogtam a tanításhoz, sokszor érezek lelkifurdalást. Hátha nem járok helyes úton? De elvégre is tapasztalaton okul az ember s megnyugtatásomra szolgálhat az, hogy magolással nem kínzom a gyermekeket, mert a mit tanulnak, azt értik.

A lelkiismeretes és kötelességük után járó tanítók, kik német nyelvet tanítanak, bizonyára találnak a mondottakban sok dolgot, a mi előttük nem új. Azonban vannak olyanok is, a kik azt hiszik, hogy a mit már megszoktak tanítani, attól eltérni nem lehet, hogy az a legjobb. Én korántsem akarom mondani, hogy az mind jó, a mit itt elgondoltam, s leírtam, de azért épen azon czélból írtam le, hogy egyik-másik tanítónő hozzászóljon, hogy tapasztaltabbak javítsanak a gondolkozásomon s hogy így előrehaladjunk s végre a helyes utat megtaláljuk.

Nagy-Enyed. *Lamács Luiza.*

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Az ezredévi ünnepségek a leányiskolákban. Május 9-én ülték országszerte az ezredéves iskolai ünnepet. Nagy gondolat volt ez, s fenséges érzelmek keltek nyomában. Ugyanazon pillanatban az egész hazában zengett az ének: «Isten áld meg a magyart». *Milliók érzését érzé minden egyes és egynek érzék magukat milliók.* A testvérisülésnek eme legmagasztosabb pillanatai felejthetetlenek mindenkire, erkölcsi hatásuk az ifjúságra pedig kiszámíthatatlan.

Örömmel jegyezzük fel, hogy leányiskoláink is méltóan kivették részüket e magasztos ünnepből. Emléket akarunk erről állítani, azért közöljük a leányiskolákban tartott ünnepek rövid leírását vagy legalább az ünnepségek programmját. Tisztelettel kérjük azért leányiskoláink igazgatóságait, hogy a millenniumi ünnepek lefolyásáról folyóiratunknak nehány sornyi értesítést küldeni szíveskedjenek. Eddig a következő ünnepekről van tudomásunk:

Az állami polgári iskolai tanitónőképző és vele kapcsolatos nevelő intézet a millenniumi ünnepet az isteni tiszteleten való részvétellel kezdette meg. A templomokból hazatérve, a növendékek s a tanári testület, élükön *Zirzen Janka* igazgatóval, ünnepi díszben, nemzeti színű jelvénynyel ékesítve, vonultak az intézet dísztermébe s azt az ünnepre gyülekező vendégekkel együtt szinültig megtöltötték. A hatóságot dr. Axamethy Lajos min. o. tanácsos képviselte. Az ünnepet programm értelmében a «Szózat» éneklésével kezeették meg; ezután *Sebestyén Gyula* helyettes igazgató vázolta az ünnepély fontosságát, jelentőségét. Rámutatott az ősök örökségére, rá mutatott azokra a nemzeti és egyéni erényekre, mely ez örökséget megszerezte, megtartotta, nagygyá tette; rá mutatott azokra a kötelességekre, mely ez örökség birtokában minden egyesre s az egész magyar nemzetre szállott s felhívta a növendékeket, hogy ezen a magasztos szép ünnepen tegyenek fogadalmat e kötelességek hű teljesítésére. Áhitatos szívvel mondotta magában mindenki utána az esküt: «Isten minket úgy segéljen». Ez az imaszerű áhitatos érzés volt mindvégig az ünnepen uralkodó, melynek programmja a haza s a király dicsőítését tartalmazó klassikus szépségű költeményekből, vagy azok töredékeiből voltak nagy gonddal összeválogatva. A szavaló fiatal lányok nemcsak átértették, át is érezték a költeményeket s a kifejezésre juttatott lelkesség és természetesség, méltóvá tette szavalatukat az ünnephez, a melynek alapjául szolgáló történeti áttekintést *Udvardy Margit* III. éves polg. iskolai tanítónőképző-intézeti növendék értekezése szolgáltatta. A növendékek szavalmány darabjai között a kapcsolatot *Komáromy*

Lajos tanár értekezése tette teljessé, ki érdekesen és tanulságosan mutatta be az ezerév történetét a magyar irodalom tükörében. Az ünnepet Kölcsey «Hymnus»-ának éneklése zárta be, melyet mint a «Szózatot» ismét felállva hallgattak végig s szívük szerint együtt énekeltek mindnyájan.

A szép ünnep, mely a hazaszeretet érzelmeinek hatalmas fellendülésére szolgáltatott alkalmat, a maga egészében különben a következő sorrend szerint folyt le:

1. Vörösmarty Szózata. Énekelte a tanuló ifjúság.
2. Megnyitó beszédet mondott *Sebestyén Gyula* h. igazgató.
3. Vörösmarty «Árpád ébredése»-ből egy részletet szavalt *Andreánszky Olga.*
4. «Szent István királyhoz» (XVII. századbeli énekeskönyv) szavalja: *Urbanetz Helén.*
5. Ki volt nagyobb? Tóth Kálmántól. Szavalja: *Szivák Irén.*
6. Ezer év. Értekezés. Irta és felolvasta: *Udvardy Margit.*
7. Arany «Széchenyi Emlékezeté»-ből részletet szavalt; *Hoffer Ilona.*
8. Óda az 1867-i koronázás emlékére. Vargha Gyulától. Szavalta: *Szalontay Margit.*
9. «Ezernyolczszáz-nyolczvanöt». Szász Bélától. Szavalta: *Zalay Emma.*
10. Ezeréves múltunk a nemzeti költészet világánál. Irta és felolvasta: *Komáromy Lajos* tanár.
11. «A magyarok Istene». Petőfitől. Szavalta: *Szekeres Margit.*
12. Vörösmarty Hymnusa. Szavalta: *Greszler Ilona.*
13. Kölcsey Hymnusa. Énekelte a tanuló ifjúság.

*

A budai állami tanítónő- és nevelőnőképző-intézet növendékei és tanítói már kora reggel gyülekeztek s reggel fél nyolcz órakor a növendékek csoportokra oszolva, tanítóik kíséretében siettek saját templomaikba. Áhitattal eltelve hallgatták a misét, a lelkészek hazaszeretetre intő beszédeit. A kath. templomban a növendékekből alakult énekkar vett részt az egyházi énekben. Reggel 9 órakor kezdődött az ünnep. Az összes növendéksereg, a tanítói kar és szülők nemzeti színű szalagokkal feldíszítve s többen nemzeti öltözetben vonultak be az intézet dísztermébe. Az egész közönség és növendékek először a gyakorló-iskolai tanulók ünnepi előadásait hallgatta végig. Kölcsey Himnuszával nyílt meg az ének, azután *Csiszár* Sándor, a gyakorló iskola tanítója, magyarázta a gyermekeknek a honfoglalást s kötötte szívökre a hazaszeretetet. Ezután a gyermekek szavaltak hazafias költeményeket Pósától, Petőfitől, Tóth Kálmántól, Vaszary Bélától, Csík Eteltől, Paulik Irmától, Hetyey Gábortól, Szabolcskától. A gyermekek bátran s értelmesen mondották el verseiket, arczok kipirult, szemök csillogott, a hazaszeretet, a nemzeti érzelem előttök még csak sejtett gondolata csalta szívökbe a lelkesedést. A közönség a himnuszt és szózatot állva hallgatta végig. A tanítónövendékek ünnepe 11 órakor kezdődött. A tanítói testületen kívül nagy számú hallgatóság, többnyire szülők vettek részt az ünnepen. Jelen volt *Szathmáry* György, miniszteri tanácsos neje is. A közönség csendben gyülekezett és mindinkább mély ünnepi hangulat vett rajta erőt, a mikor

a növendékek énekkara felzendült. Petőfinek a Doppler által zenésített «Tied vagyok tied hazám» című dalát énekelték. Az ünnepi beszédet *Radó* Vilmos tanár tartotta. A rövid, de klasszikus formában tartott beszédben lélekemelő képet nyújtott a magyarok ezeréves dicsőségéről, szenvedéséről. A hazaszeretet s a magyar királyi család dicsőítésével végződő beszéd után kitört a közönség lelkesedése s éljenezték a királyt, a királynét. E közben felhangzott a *Mihalovich* Ödön királyhimnusza, felállott mindenki s a mint az ének imaszerű melódiája mind magasabban szárnyalt, emelkedett a közönség lelkes hangulata is s az ének után újra lelkes éljenzéssel fejezte a királyi pár iránti érzelmeit. Ezután három szavalat következett. Garai «Ősök» című költeményét *Schuster* Adél I. éves növendék, «Árpád a honalapító» című költeményét pedig *Kitka* Irén III. éves növendék és Petőfi «A magyarok Istene» költeményét *Nazareták* Gizella, III. éves növendék énekelte. Ezután következett az ünnep egyik legkedvesebb pontja. A tanári testület ugyanis a millennium alkalmával két pályatételt tűzött ki. Az egyiknek tárgya a «Nemzeti érzület fejlesztése a népiskolában», a másiké pedig «Szent István király» volt. A pályázatot szép siker követte s a legkiválóbb mű egyes részeit szerzője *Ribiczay* Erzsébet, IV. éves növendék felolvasta az ünnepen. A költői hangulatban tartott felolvasást megéljenezte a közönség. Az ünnepet a Szózat éneklése fejezte be, a melynek hangjaiba lassanként belevegyült a közönség éneke is s a közös érzelemtől áthatva, együtt zengette a dalt tanuló, tanító es a szülők.

*

A budapesti állami felsőbb leányiskolában rendezett millenniumi ünnepély két részből állott. A fehér ruhákba öltözött növendékek 9 órakor jelentek meg osztályaikban, hol az osztályfőnökök az alkalomhoz illő szavak kiséretében mindegyiknek átadták a nemzeti színű szalagokból összeállított ízléses vállcsokrokat. Azután felekezetenként különválva részt vettek a hitoktatók által az iskola épületében tartott istentiszteletben, melynek végeztével 10 órakor az ízléssel díszített nagy teremben megkezdődött az ünnepély. A Hymnus eléneklése után *Szuppán Vilmos* igazgató gondolatokban gazdag s mélyen átérzett megnyitó beszédben az ünnepély jelentőségére utalt. Egy I. osztályú kis növendék (Zolnay Irén) elszavalta Majtényi Flóra «Mi a haza? című költeményét. Dr. *Károly Gy. Hugó* tanár szép ünnepi szónoklatában visszapillantást vetett a nemzet ezer éves múltjára, különösen kiemelve azokat a tényezőket, melyeknek hazánk fenmaradását köszönhetjük. *Weisz Juliska* felsőbb osztálybeli növendék egy általa írt beszédben a növendékek nevében ünnepélyes fogadalmat tett, hogy hazájuk hű leányai maradnak, a magyar nemzet nyelvéhez és érzületéhez ragaszkodnak. A vallás- és közoktatásügyi miniszter képviseletében megjelent dr. *Morlin Emil* miniszteri osztálytanácsos, hatásos beszéde, a király és haza éltetése és az összes résztvevők által énekelt Szózat rekesztette be a szép ünnepélyt, mely bizonyára mély nyomokat hagyott a leánykák fogékony lelkében.

Az ünnepély második látványos része este folyt le. Szuppán igazgató kérelmére *Torkos László* tanár ez alkalomra gyönyörű drámai allegoriát írt «A nők hódolata» címe alatt. Az igazgató, Décsey Janka, Egan Luiza, Bokelberg Ernőné tanítónők, Krausz Gusztáv és Szerémi

Alajos tanárok és a szerző vállvetve fáradoztak a szép darab betanításában és rendezésében. A nagy teremben felállított színpad a rajta elhelyezett énekkarral és szereplőkkel gyönyörű látványt nyújtott. Az előadás pompásan sikerült. A szereplő növendékek egytől-egyig igen jól oldották meg feladatukat; az énekkar a darabba belészőtt karéneket (Bánk-bánból, Tinódy Sebestyéntől, Klapka-induló, Rákóczy imája, Őszi harmat után, Honfi-dal, Hymnus) Krausz tanár vezetése alatt három és négy szólamban remekül énekelte. De legnagyobb hatást a darabban megjelenő történelmi és allegorikus néma alakok és csoportozatok keltettek (Szent Margit, Rozgnyi Cziczelle, Lorántffy Zsuzsánna, Zrinyi Ilona, Wesselényiné, a nők munkaköreit feltüntető csoport, a haza nemtője és tündérek csoportja). Az előadáson a növendékeken és a tanári testületen kívül jelen volt Wlassics miniszter neje és családja, Zsilinszky Mihály államtitkár, Szathmáry György miniszteri tanácsos és Halász Ferencz kir. tanfelügyelő családjával, a nőképző-egylet alelnöke Rudnayné s még több meghivott vendég. A terem szűknek bizonyult a sok érdeklődő befogadására, miért is az előadást a növendékek szülői részére 10-én hasonl ósikerrel ismételték.

*

A «Ranolder intézet», mely az irgalmas nővérek vezetése alatt áll, szintén a legnagyobb gondossággal előkészített ünnepet tartott. Az ünnepet, tekintettel a növendékek nagy számára, melynek befogadására elég nagy terme az intézetnek nincsen, a nagy szorgalommal, csinosan díszített udvaron a szabad ég alatt tartották. De még az intézet udvara is alig volt képes befogadni a nagyszámú vendéget, mely az ünnepen megjelent. A hatóságot Gerlóczy Károly polgármester, Rózsavölgyi Gyula főv. tanácsos, Schiffer J. igazgató, Kurcz plébános, dr. Axamethy Lajos m. o. tanácsos és Kirschner Béla miniszteri hivatalnok képviselték. Az udvart körbe vette a magyar ruhába öltözött pártát viselő ifjú lányok serege, kiknek száma a 900-at meghaladta. Az ünnep itt is két részből állott. Délelőtt fél 10 órakor tartották a hálaadó isteni tiszteletet, d. u. 3 órakor az iskolai ünnepet a következő minden ízében hazfiaas programm szerint.

Megnyitó beszéd. Tartotta: Schiffer J.
«Szentséges szűz asszony» Rudnyánszkytól. Karének.
Szózat. Koczián Sándortól. Szavalta: Schaller Irén.
Szózat. Vörömarty M.-tól. Karének.
Árpád a honalapító. Garay J.-tól. Szavalta: Vaskovits Gizella.
Rákóczy induló. Várady Antaltól. Karének.
A magyarok Istene. Petőfi Sándortól. Szavalta: Varga Emma.
Ima, «Bánk-bán» cz. operából. Erkel Ferenctől. Karének.
Szeresd hazádat. Reviczky Gyulától. Szavalja: Biró Irén.
Honfidal. Petőfitől. Karének.
Nemzeti hymnus. Beliczay Gyulától. Karének.
Hazám. Lévay Mihálytól. Szavalta: Bakos Józsa.
Együttes. Donizettitől. Karének.
A legszebb ima. Koczián Sándortól. Szavalta: Axmann Viola.
Hymnus. Kölcsey Ferenctől. Karének.
Hazánk reménye. Sujánszkytól. Karének.

«AZ EZREDÉVES CSALÁDI VIRÁNY.»

Allegorikus drámai kép. Rosty Kálmántól.

Hunnia	nemtők	Kelecsényi Matild
Vallás		Kőhalmi Irén
Honszeretet		Kugyeray Teréz
Sz. Nőnevelés		Kovács Izabella
Bajor Gizella		Zóra Olga
Sz. Erzsébet		Trautwein Vilma
Sz. Margit		Krűner Irén.

Dal (az ezredéves ünnepélyre) Rosty K.-tól.
A haza. Abt Ferencztől.

A programm minden száma sikerült, s az ünnepi hangulat fokozására ható volt. Különösen kiemelhetjük azonban *Rosty Kálmán* szép allegoriáját, melyet szerző ez ünnepségek alkalmából írt. A színen Hunnia jelenik meg, kisérve a Vallás és a Honszeretet által. Hunnia örvend, hogy a magyar ezer évet töltött el szerencsésen hazájában, s magasztalja a Vallást és Honszeretetet, hogy a nemzetet küzdelmeiben megsegítették, de most aggódva néz körül, mintha a Vallás és Honszeretet nem lelné már honját e hazában. Mi lesz a nemzettel, él-e újabb ezer évet? A Nőnevelés nemtője megvigasztalja. Megmutatja neki Gizellának, Szt. István nejének, Szt. Erzsébetnek és Szt. Margitnak képét. Ezek lesznek jövőben is magyar nők példaképei. S míg magyar családok kebelén ily erények virulnak, míg a magyar nők úgy teljesítik anyai és hitvesi kötelességeiket, mint Gizella, oly jók és könyörületesek lesznek, mint Szt. Erzsébet, oly Istenszeretők, mint Szt. Margit: addig Hunnia nagy és hatalmas lesz, nem vesz rajta erőt az idő!

Az allegoriát az udvaron felállított színpadon nagy hatással adták elő. S a hazafias dalokat a lelkes kis sereg a végén meg is ismételte. Az ünnepet ismét Schiffer igazgató zárta be rövid beszéddel, kiemelve, hogy a szerzetes tanítónők — mint az ünnep tanúsította — tekintetüket az égi hazára függesztve nem feledkeznek meg a földi hazáról sem. Éltette a királyt, a királynét, a hazát; s a növendék- és vendégsereg lelkesülten zúgta utána éljen! éljen! éljen!

*

Uj tanítónői állások a székes fővárosban. Budapest székes főváros tanácsa a fővárosi községi iskolák tanszemélyzete körében részint újonnan szervezett, illetőleg átszervezett, részint üresedésben levő, részint pedig előléptetés esetén az elemi iskoláknál megüresedhető, alább tüzetesen felsorolt állásokra ezennel nyilvános pályázatot hirdet 16176/1896. VIII. sz. alatt, mely állások közül azokat közöljük, melyekre nők pályázhatnak.

A felsőbb leányiskoláknál:

1. egy újonnan szervezett franczia- és németnyelvi tanítónői állás, összekötve az angol nyelv tanításának kötelezettségével;
2. egy újonnan szervezett németnyelv-történelmi tanítónői állás.

A polgári iskoláknál.

Egy újonnan szervezett mennyiségtan-természettudományi tanítónői állás.

Egy újonnan szervezett földrajz-történelmi tanítónői állás, összekötve a magyar nyelv tanításának kötelezettségével.

Egy újonnan szervezett német- és franczia nyelv tanítónői állás, összekötve a magyar nyelv tanításának kötelezettségével.

Két újonnan szervezett kézimunka tanítónői állás.

Egy újonnan szervezett torna-énektanítónői állás.

Egy újonnan szervezett német- és magyar nyelvi tanítónői állás.

Egy újonnan szervezett földrajz-történelmi tanítónői állás, összekötve valamely nyelv tanításának kötelezettségével.

Egy újonnan szervezett német nyevl, történelem-, torna-tanítónői állás.

A női ipariskolánál.

Két újonnan szervezett női ipariskolai munkatanítónői állás.

Az elemi iskoláknál.

Több, egyrészt újonnan szervezett, másrészt évközben megüresedett vagy előléptetés folytán esetleg üresedésbe jövő tanítónői és segédtanítónői állás.

A felsorolt összes állások közül az újonnan rendszeresített vagy átszervezett állások csak a vonatkozó belügyminiszteri jóváhagyás leérkezése esetén fognak betöltetni.

A polgári és női ipariskolai tanítónők, valamint a felsőbb leányiskolai tanítónők évi járandósága a három évi próbaidő tartamára 1000 forint összfizetés és 300 frt lakáspénz, a három évi próbaidő sikeres befejezése után egész a hetedik szolgálati év befejezéséig 1200 frt törzsfizetés és 360 frt lakáspénz, azontúl 1500 frt törzsfizetés, 450 lakáspénz és minden további öt évben 150—150 frt évötödös korpótlék.

Az elemi iskolai tanítónők a három évi próbaidő tartamára évi 600 frt összfizetést és 200 frt lakpénzt, a próbaidő sikeres betöltése után egész a hetedik szolgálati év befejezéséig évi 800 frt törzsfizetést és 240 frt lakáspénzt, a nyolczadik szolgálati évtől fogva évi 1100 frt törzsfizetést és 330 frt lakáspénzt s azonfelül minden további öt év után 110—110 frt évötödös korpótlékot élveznek.

Az elemi iskolai segédtanítónői állásokkal három évi próbaidő fentartása mellett évi 600 frt fizetés jár.

Azonkívül a felsorolt összes állásokkal a törzsfizetés és a korpótlékok alapján megszabandó szabályszerű nyugdíjigény van egybekötve.

Megjegyeztetik, hogy a felsőbb leányiskolákhoz megválasztandó

tanítónők, nemkülönben a női ipariskolához megválasztandó tanítónők szükség esetén szolgálattételre a polgári iskolákhoz is beoszthatók lesznek.

A felsőbb leányiskolai, polgári iskolai és női ipariskolai tanítónői állásokra képesített tanítónők pályázhatnak.

Az elemi iskolai állásokra elemi iskolai tanítónői oklevél kivántatik.

Az összes állásokra csak 18-ik életévüket betöltött, feddhetlen előéletű oly magyar állampolgárok tarthatnak igényt, a kik a magyar nyelvet szóval és irásban teljesen birják s a kik a mennyiben a székes fővárosnál rendszeres állásra megválasztva nincsenek, 40-ik életévüket még be nem töltötték.

Az összes folyamodok pályázati kérvényükhöz csatolni tartoznak születési bizonyítványukat, okleveleiket és egyéb végzett tanulmányaikra, valamint eddigi alkalmaztatásukra vonatkozó okmányaikat. Azonkívül azok, a kik még a székes fővárosnál alkalmazásban nem állanak, kifogástalan egészségi állapotukat hatósági erkölcsi bizonyítványnyal igazolni tartoznak.

Megjegyeztetik, hogy a jelen pályázat alkalmával előnyben részesülhetnek azok a nők, a kik az illető állásra megkivánt minősítésnél magasabb minősítéssel bírnak, valamint az elemi iskolai állásoknál azok is, a kik a népiskolai törvény 86. és 188. §-aiban megkivánt előtanulmányokat, t. i. a felső nép- vagy polgári iskola teljes befejezését igazolni tudják.

A pályázati kérvényhez megkivánt összes okmányok vagy eredeti példányban vagy pedig közjegyzőileg hitelesített másolatban csatolandók.

A pályázati kérvényben tüzetesen és világosan meg kell jelölni minden egyes tanszéket és állását, melynek elnyeréséért az illető folyamodik. Különösen az elemi iskolai pályázati kérvényekben határozottan ki kell tenni, vajjon a folyamodó esetleg segédtanítónői állásra is pályázik-e, vagy sem, mert ellenkező esetben az ilyen pályázó a segédtanítónői állások betöltésénél figyelembe vétetni nem fog.

Felhivatnak tehát mindazok, a kik a felsorolt állások egyikét elnyerni óhajtják, hogy magyar nyelven szerkesztett s az imént előadottak értelmében pontosan felszerelt kérvényeiket, ívenként 50 kros bélyeggel (a bélyegtelen mellékleteket ívenként 15 kros bélyeggel) ellátva, Budapest székes főváros tanácsához czímezve legkésőbb 1896. évi május hó 20-dikán déli 12 óráig a tanácsi iktató hivatalba (VI. ker. Lipót-utcza, újvárosház, földszint 3. ajtó) okvetlenül nyújtsák be.

Később érkező vagy kellően fel nem szerelt folyamodványok azonnal vissza fognak utasíttatni.

*

Fürdői kedvezmények a Mária Dorothea Egyesület tagjai részére. A Mária Dorothea Egyesület folyó évre tanítással és neveléssel foglalkozó tagjai részére a következő fürdőkben eszközölt ki engedményeket:

1. *Pöstyénben* az egyesület három tagja kap az egész idényben 50%-ot a fürdők árából; az elő- és utóidényben 50%-ot a lakás árából is, azzal a feltétellel, hogy az illetők a főbérlő házaiban vegyenek lakást.

2. *Marillavölgyben* julius 1-ig és augusztus 25-től a gyógydíj elengedése, a többi árakból, kivéve az étkezést, 50% engedmény.

3. *Gyertyánligeten* az elő- és utóidényben a lakásból 50%, a főidényben 20% ; a fürdődíjból 50% ; elengedése a gyógy- és zenedíjnak ; ingyenes orvos-kezelés 2 tag részére.

4. *A budai Erzsébet sósfürdőben* 10 drb. bérletjegynél 2 frt engedmény több tagnak.

5. *Szobránczon* 2 tag kap augusztusban egy két személyre berendezett szobát, fürdő-idény és zenedíj elengedését.

6. *Csiz fürdőben* junius 15-ig és augusztus 14-től a tagok a fürdő- és gyógydíjból 50% engedményt kapnak.

7. *A Margitszigeten lakás és fürdő* árából 50% kedvezményt.

8. *Buziáson* az elő- és utóidényben a lakás és fürdő árából 50% engedményt.

9. *Korytniczán* egy tag kap lakást, fürdőt ingyen; zene- és gyógydíj elengedését.

10. *Tátra-Lomniczon* a fürdők árából 50% engedményt kapnak az egyesület tanítónő tagjai.

11. *Ovárón (Szatmár mellett)* az egész idényben több tag kaphatja egy két személyes szoba használatát, továbbá egy I. oszt. fémkádfürdőt 30 kr. díjjal.

12. *Szt.-Lászlón (Nagyvárad mellett)* junius augusztusi idényben több tag részére egy II. oszt. szobának s a fürdőnek ingyen használata, s ezenkívül 3 tag kap ingyen fürdőt.

13. *Keszthely-Hévizen* 2 tag kaphatja 3—3 hétre a fürdő- és gyógydíjnak elengedését.

14. *Feketehegyen* 2 tag kapja a főidényben a zene- és gyógydíj elengedését ; az elő- és utóidényben ismét 2 tag a fürdő és gyógydíjnak felét fizeti.

15. *Lipiken* egy tag kap gyógydíj felmentést.

16. *Felső-Bajom* fürdőben egy tag kap fürdő- és gyógydíj felmentést a lakásból 30% engedményt.

17. *Rajeczen* több tag kap a főidényben a lehető legmesszebb terjedő kedvezményt.

18. *Balaton-Füreden* 2 tag kap a főidényben ingyen fürdőt s a szoba árából 30% engedményt, az elő és utóévadban szintén ingyen fürdőt s a szoba árából 50% engedményt, ha a lakást az apátsági épületekben veszik.

19. *Trencsén-Teplitzen* 1 tag kap augusztus és szeptember hóban ingyen fürdőt és szobát a Garni szállóban.

20. *Bazinban* több tag kaphat lakást és fürdőket féláron s gyógydíj felmentést.

21. *Czemétén* több tag kaphat az egyesület házában ingyen lakást.

22. *Hercules*-fürdőben több tag kaphat egy két személyes szobát, zene-, orvos-, fürdő- és gyógydíj elengedését.

23. *Ránk-Herlányon* több tag haphat egy két személyes szobát, zene-, orvos-, fürdő- és gyógydíj elengedését.

A bélyegtelen kérvényeket az egyesület elnökségéhez czimezve, kérjük mielőbb a hivatalos helyiségbe IX. ker., Pipa utcza 33. sz. alá küldeni.

*

A Mária Dorothea Egyesület budapesti tanítónői szakosztálya április havában is megtartotta rendes havi értekezletét. Az ülésen igen sok tag és vendég vett részt, úgy, hogy a polg. isk. tanítónőképző intézet nagyterme szűknek bizonyúlt befogadásukra. Az ülés rendkivüli látogatottsága annak tulajdonítható, hogy Tordai Grail Erzsi szavalmányai voltak napirendre tűzve. Tordai k. a. egy-két hazafias költemény elszavalása után Vörösmarty «Szép Ilonkáját» adta nagy hatással elő, mit a jelenvoltak lelkesült tapsokkal jutalmaztak. Tordai k. a. előadását megelőzőleg Lőcsei Emmának az internatusi nevelésről írt dolgozata került felolvasásra, majd Buzogány Mariska olvasta fel Sebestyénné jelen számunkban közölt értekezését «a tanítónők továbbképzéséről», végül a tanügyi kongresszusra vonatkozó jelentéseket vették a tagok tudomásul. E jelentések sorából kiemeljük, hogy a «Nőnevelési osztály» tételeinek megvitatására ismét többen jelentkeztek a közélet kitünőségei sorából is. Igy a nők munkakörének kibővítéséről szóló tételhez többek között *Tuba János* komáromi orsz. képviselő és Geőcze Sarolta jelentették be hozzászólásukat.

IRODALOM.

Comenius Ámos János «NAGY OKTATASTANA.» Latinból fordítá *Dezső Lajos*. Sárospatak, Steinfeld Jenő kiadása, 1896. Ára 3 korona.

Egy tiszteletre méltó régi mű, mely örökké uj marad, melyhez mint a valódi tanítói bölcsesség ősforrásához mindig visszatérünk erőt meríteni, ha a modern pædagogia mesterkélt utain fáradságot érzünk. Mig van neveléstani könyv, melynek megjelenésére nagyobb örömet éreztem volna mint épen most, midőn a hires «Didaktika Magnát» *magyarul* olvashatom. Nem leszünk tehátnémet tolmácsokra vagy többé-kevésbé tökéletlen kivonatokra utalva, mint eddig, ha tanítóképző intézeti növendékekkel Comenius e kitünő művét meg akartuk ismertetni. Különösen fontos e mű megjelenése a tanítónőkra, kik a latin nyelv ismeretével nem rendelkeznek. (Különben azt hisszük, a néptanítók általában nem igen tudnak latinul.) *Dezső Lajos*, kinek Comeniusról eddig megjelent tanulmányaiért is sokkal tartozunk már, e mű lefordításával valóban lekötelezte a pædagogia tanárait; de nem csak azoknak tett szolgálatot, hanem minden néptanítónak, hogy hozzáférhetővé tette mindenkire nézve ez örökbecsű művet. Ami a fordítást illeti, annak jellemzésére elég annyit mondani, hogy nem érzik meg a művön a fordítás. Én oly élvezettel olvasom, mintha magyarul iródott volna, mert oly magyarán, oly világosan van visszaadva az író gondolata. Nem akarom megsérteni folyóiratunk olvasóit e mű bővebb ajánlgatásával. Mindnyájan tudjuk, milyen drága gyöngye e mű a pædagogiai irodalomnak; azt hiszem, őszintén örül mindenki velem, ha megtudja, hogy ime most már a mienk e drága kincs. A tanítók legbölcsebbike immár a mi édes anyanyelvünkön szól hozzánk, hogy oktasson és megjavítson, hogy a szó teljes értelmében tanítóvá neveljen. Hallgassunk szavára.

— *a.* —*a.*

*

Geöcze Sarolta. IGAZ TÖRTÉNETEK, Rajzok, képek. — *Geöcze Sarolta.* TANULMÁNYOK A MAGYAR TÁRSADALOM ÉLETEBŐL. Budapest, 1896. Singer és Wolfner kiadása. Ára egy-egy kötetnek 1 frt 50 kr.

Alig pár heti időközökben a fentebbi két kötetnyi munkája jelent meg egy magyar tanítónőnek a könyvpiaczon. A tanítónők körében ez a tény érthető örömet okozott. Úgy vagyunk vele, kik egy nagy család tagjai közé tartozunk, hogy ha távol élünk is egymástól egyikegyiknek öröme, dicsősége ép úgy beragyog derüjével lelkünkbe, mint a hogy megérezzük az árnyékot, mely az egyesek gyászából reánk szakad. — Mohón olvastuk e könyveket; hallani akartuk a kedves rokont, mit mond, hogy mondja? És ha nem vallottunk is magunkénak minden elvet, mely a könyvecskékben kifejezésre jutott, élvezettel olvashattuk azokat mindvégig, hisz Geöcze Sarolta bármit mondjon is, azt igazán szépen, költői nyelven és zamatos magyarsággal mondja el. Nekem az «Igaz történetek» jobban tetszett, mint a «Tanulmányok», mert az elsőben fantaziájára bízta magát írónőnk, és mint a költői képek kitünő rajzolója mutatja be magát; a második műben filosophál, társadalmi és lélektani problemákat fejteget és — itt is a fantázia ragyogó képei kerülnek ki tolla alól. Nem akarok a pajtáskodás gyanujába esni, azért nem dicsérem e műveket. Aki dicséretüket olvasni akarja, olvassa el *Rákosi Jenő* «Előszavát», melyet a «Tanulmányok»-hoz írt. Abból láthatja, hogy jelentékeny irónőnek kell annak lenni, kit írótársa így felmagasztal. Magasztalás helyett ajánlom e folyóirat olvasóinak, hogy olvassák e dolgozatokat. Nem csak szórakozást, sok igaz gyönyörüséget fognak benne találni. Engem leginkább gyönyörködtetett az, hogy megtaláltam az írónőben is a tanítónőt, a ki hivatását szereti, azért lelkesül, azért él. Írni is azért ír, hogy fel-felbuzgó eszméinek papirra tevésével használjon a nemzeti kultura, a nemzeti nevelés ügyének. Sok igazi sikert kivánok én épen azért Geöcze Saroltának! *S. I.*

*

«MAROS-TORDA VÁRMEGYE NÉPOKTATÁSÜGYI INTÉZETEINEK TÖRTÉNETE.» Irta *Pallós Albert*, el. és polg. leányiskolai igazgató. 3 kötet. Ára 2 forint.

A föntebbi czím alatt előfizetésre vettünk felhivást. Oktatásügyi történeti munkákban oly szegény a magyar irodalom, hogy örömmel üdvözölhetünk minden oly monografiát, mely forrástanulmányokon alapszik. A jelen munka ilyennek igérkezik, mert az előfizetésre hivás szerint szerző abban sok eddig nem publikált tanügytörténeti adatot vett fel. «Midőn ezen történeti munka megírására vállalkoztam», — így

szól szerző az előfizetésre hivásban — czélom volt a történeti hűség szemmel tartása mellett oly munkát adni, hogy azt ne csak a szakember, hanem laikus is kedvvel forgassa. Ép azért osztottam munkámat három részre. Első részében általánosságban tárgyalom megyei népoktatásunk fejlődését a reformátiótól korunkig; a másodikban az egyes iskolákét külön-külön, és adom a megyénkben működött tanfelügyelők életrajzát, a humanistikus intézetek és a megyebeli tanító testületnek történetét.»

Szerző munkája megjelenését májusra igéri. — Érdeklődéssel várjuk. — Az előfizetési pénzek a szerzőhöz Marosvásárhelyre küldendők.